

UNIVERZITA JANA AMOSE KOMENSKÉHO PRAHA

BAKALÁŘSKÉ KOMBINOVANÉ STUDIUM

2019-2020

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Denisa Mrázová

**Vzdělávání osob s lehkým mentálním postižením
v předškolním věku v obci Čelákovice**

Praha 2020

Vedoucí bakalářské práce: Mgr. Lukáš Stárek, Ph.D.

JAN AMOS KOMENSKY UNIVERSITY PRAGUE

BACHELOR COMBINED (PART TIME) STUDIES

2019-2020

BACHELOR THESIS

Denisa Mrázová

**Education of people with mild mental disabilities
in pre-school age in the village of Čelákovice**

Prague 2020

The Bachelor Thesis Work Supervisor: Mgr. Lukáš Stárek, Ph.D.

Prohlášení

Prohlašuji, že předložená bakalářská práce je mým původním autorským dílem, které jsem vypracovala samostatně. Veškerou literaturu a další zdroje, z nichž jsem při zpracování čerpala, v práci řádně cituji a jsou uvedeny v seznamu použitých zdrojů.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v univerzitní knihovně.

V Praze dne 12. 2. 2020

Denisa Mrázová.....

Poděkování

Děkuji tímto všem, kteří se podíleli svými zkušenostmi, připomínkami a korekturami na vzniku této bakalářské práce. Zvláštní poděkování patří vedoucímu mé práce, panu Mgr. Lukášovi Stárkovi, Ph.D., za odborné vedení práce.

Anotace

Bakalářská práce se zabývá vzděláváním osob s lehkým mentálním postižením se zaměřením na inkluzi v předškolním věku v obci Čelákovice. V teoretické části se kapitoly věnují vymezení pojmu mentální postižení a základní charakteristice osob s lehkým mentálním postižením. Následující kapitoly se zabývají rodinou dítěte s lehkým mentálním postižením a zpřehledněním terminologie v souvislosti s inkluzivním vzděláváním v mateřské škole běžného typu. Další kapitoly se věnují roli asistenta pedagoga v návaznosti na legislativu České republiky. Navazující kapitola uvádí přehled vzdělávání žáků s lehkým mentálním postižením. Praktická část se zaměřuje na výzkum vzdělávacího procesu u žáků s lehkým mentálním postižením v mateřské škole běžného typu a kvalitativní metody výzkumného šetření. Závěr bakalářské práce je orientovaný na doporučení pro praxi.

Klíčová slova

Asistent pedagoga, individuální vzdělávací plán, inkluze, lehké mentální postižení, mateřská škola, předškolní vzdělávání.

Annotation

The Bachelor's thesis deals with education of people with mild mental disabilities focused on the inclusion of preschool age children in the village of Čelákovice. In the theoretical part the chapters deal with the definition of the term mental disability and the basic characteristics of the persons with mild mental disabilities. The following chapters deal with the family of a child with mild mental disabilities and clarify the terminology in connection with inclusive education in a kindergarten of regular type. The following chapters deal with the role of teacher assistant in relation to the legislation of the Czech Republic. The following chapter gives an overview of the education of pupils with mild mental disabilities. The practical part focuses on the research of the educational process of pupils with mild mental disabilities in kindergarten of regular type and qualitative methods of the research. The conclusion of the thesis is oriented on recommendations for practice.

Keywords

Assistant teacher, individual educational plan, inclusion, kindergarten, mild mental disability, pre-school education.

OBSAH

ÚVOD	8
TEORETICKÁ ČÁST	9
1 LEHKÉ MENTÁLNÍ POSTIŽENÍ	9
1.1 Vymezení pojmu mentální postižení.....	9
1.2 Základní charakteristika dítěte s lehkým mentálním postižením	12
2 RODINA DÍTĚTE S LEHKÝM MENTÁLNÍM POSTIŽENÍM	14
2.1 Fáze akceptace dítěte s lehkým mentálním postižením	15
3 TERMINOLOGIE	20
3.1 Inkluze.....	20
3.2 Rámcový vzdělávací plán pro předškolní vzdělávání	23
3.3 Školní vzdělávací program pro předškolní vzdělávání	24
3.4 Charakteristika školního vzdělávacího programu	25
3.5 Individuální vzdělávací plán	26
3.6 Asistent pedagoga v mateřské škol	27
4 LEGISLATIVA	31
5 VZDĚLÁVÁNÍ ŽÁKŮ S LEHKÝM MENTÁLNÍM POSTIŽENÍM	33
PRAKTICKÁ ČÁST	36
6 VÝZKUM VZDĚLÁVACÍHO PROCESU U ŽÁKŮ S LEHKÝM.....
MENTÁLNÍM POSTIŽENÍM V MATEŘSKÉ ŠKOLE	36
6.1 Hlavní výzkumný cíl.....	36
6.2 Metody výzkumného šetření.....	37
6.2.1 Příprava na výzkum	39
6.3 Etika výzkumu	39
6.4 Charakteristika místa šetření.....	39
6.5 Charakteristika výzkumného souboru a průběh výzkumného šetření.....	42
6.6 Zhodnocení výsledků výzkumného šetření.....	73
7 DÍLČÍ ZÁVĚRY A DOPORUČENÍ.....	86
ZÁVĚR.....	88
SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ	89
SEZNAM ZKRATEK	92
SEZNAM PŘÍLOH	93

ÚVOD

Téma bakalářské práce je zaměřeno na vzdělávání osob s lehkým mentálním postižením v předškolním věku v obci Čelákovice. V dnešní společnosti mají lidé zcela odlišnou představu o pojmu inkluze a nemají možnost se s inkluzí osobně setkat, proto tento termín vyvolává ve společnosti různorodé názory. S uplatněním novodobé inkluze jsou postoje společnosti již znatelně objektivnější. Současná situace představuje zvýšené nároky na pedagogy, ale i asistenty pedagoga. Klade také větší cíle na celkové uspořádání mateřské školy, prostorové a materiálové vybavení třídy. Někteří pedagogové mají negativní postoj k inkluzi dětí, protože přesně neví, jaké zaujmout stanovisko k danému druhu postižení, a co budou muset v prostorách třídy změnit či přizpůsobit. Každý případ znevýhodněného dítěte je zapotřebí vnímat specificky a individuálně.

Lidé si musí uvědomit důležité aspekty zdravotního postižení u dětí, protože zdravotní postižení existuje již od pradávna. Lehké mentální postižení ovlivňuje děti v předškolním věku. Vzhledem k jejich snížení psychických funkcí, které jsou provázeny různorodými složkami osobnosti z hlediska duševního, tělesného a sociálního. V postupném vývoji dítěte dochází ke snížení rozumových schopností, či opožděnému psychomotorickému vývoji. U dětí s lehkým mentálním postižením hraje významnou roli dobré rodinné zázemí, které vytváří podmínky úspěšné socializace podporované vhodným výchovným rozvojem. Mapováním získané praxe z osobních poznatků vyplývá že, při inkluzivním vzdělávání dětí s lehkým mentálním postižením, je znatelné, že inkluzi dětí s lehkým mentálním postižením v běžné mateřské škole, bychom měli vnímat jako obrovskou šanci v pozitivním slova smyslu, protože přirozené zapojení postižených dětí do kolektivu, nejen zlepšuje motivaci k osvojení sociálních dovedností, ale i výzvu ke společné hře.

Cílem bakalářské práce je definovat lehké mentální postižení se zaměřením na inkluzi v předškolním vzdělávání a popsat tento proces. V teoretické části je definováno vymezení pojmu mentální postižení, kde je popsána charakteristika dítěte s lehkým mentálním postižením. Další kapitoly se zaměřují na rodinu dítěte s lehkým mentálním postižením, dále navazují kapitoly terminologie inkluze, RVP, ŠVP, IVP a činnost asistenta pedagoga v mateřské škole společně s ucelením legislativy, která navazuje na vzdělávání žáků s lehkým mentálním postižením. Praktická část se zabývá výzkumem vzdělávacího procesu žáků s lehkým mentálním postižením v mateřské škole s využitím kvalitativní výzkumné metody. Závěr bakalářské práce je orientovaný na doporučení pro praxi.

TEORETICKÁ ČÁST

1 LEHKÉ MENTÁLNÍ POSTIŽENÍ

1.1 Vymezení pojmu mentální postižení

Mentální postižení je doposud vymezováno bohatou terminologií a značným množstvím definic, jež v praxi mají primární zaměření na celkové snížení intelektových schopností jedince. Termín vešel do podvědomí široké veřejnosti po konferenci WHO v Miláně v roce 1959 a později vymežil většinu příslušných pojmů.

Pojem *mentální postižení* nejlépe vystihuje formulace *zpoždění duševního vývoje*. Aktualizovaná definice mentálního postižení z roku 2002 organizací AAMR (American Association for Mental Retardation) popisuje tento druh postižení takto: „*Mentální postižení je snížená schopnost – disability, charakterizovaná výraznými omezeními v intelektových funkcích a také v adaptačním chování, což se projevuje ve schopnosti myslet v abstraktních pojmech a v sociálních a praktických adaptačních dovednostech.*“ (Luckasson et al., 2002, s. 8) Aktuální znění definice mentální retardace dle ICDH-10 (Mezinárodní klasifikaci nemocí, postižení a handicapů, MKN-10) popisuje toto postižení jako: „*Stav související s opožděním nebo omezeným vývojem myšlení, charakteristický zejména snížením schopností, jež se projevuje během vývoje, a to schopností, které vytvářejí celkovou úroveň inteligence – tedy schopností poznávacích, komunikačních, motorických a sociálních. Mentální retardace se může a nemusí vyskytovat ve spojení s jinými psychickými nebo tělesnými obtížemi.*“ (Slowík, 2007, s. 110)

Definice mentálního postižení dle různých autorů se liší s posunem zkoumání, úhlem pohledu a vývojem souvisejícího s problematikou mentálního postižení.

Mentální postižení definuje např. Švarcová (2011, s. 29) jako „*trvalé snížení rozumových schopností, které vzniklo v důsledku poškození mozku nebo nedostatečné funkce centrální nervové soustavy*“.

Valenta (2018, s. 34) pak definuje mentální postižení jako „*vývojovou poruchu rozumových schopností demonstrující se především snížením kognitivních, řečových, pohybových a sociálních schopností s prenatální, perinatální i časně postnatální etiologií, která oslabuje adaptační schopnosti jedince*“.

Výrazným znakem mentálního postižení jsou nenávratně porušené poznávací a rozumové schopnosti, které provází projevy omezené možnosti výchovy a vzdělávání v závislosti na stupni postižení.

Problémy osob s postižením se sníženými rozumovými schopnostmi se zabývá vědní disciplína speciální pedagogiky s odborným názvem *psychopedie*. Obecně psychopedickým cílem je v plné míře zlepšení stavu omezeného vývoje osob s mentálním postižením a jejich začlenění do společnosti. (Pipeková, 1998)

Pipeková (1998) popisuje mentální postižení jako stav snížených intelektových schopností, kde se jedná především o vrozené tedy trvalé nebo jiné získané defekty po druhém roce života. Na druhu mentálního postižení se podílí vzniklé příčiny biologické a sociální. Mentální postižení může vznikat v období prenatálním působením vzniklé infekce, hypoxií, anoxií plodu, účinkem toxických látek, úrazem matky či vlivem záření. V perinatálním období jsou rizikové faktory příčinou různých abnormit porodních cest, abnormitou plodu, nebo i samotným porodem. V postnatálním období je mentální postižení způsobeno vlivem zánětu mozku, infekcí a úrazy. Po druhém roce života může dojít k nemoci, pozdější infekci mozku, úrazu nebo nádorovému onemocnění, které způsobí rozpad normálního mentálního vývoje. Tento stav nazýváme získané mentální postižení neboli demence. Na základě demence nejsou postiženy všechny složky osobnosti zároveň, ale také mohou mít charakter postupného vývoje zhoršování stavu, nebo se mohou zastavit. (Pipeková, 1998)

V odborné literatuře je popisováno opoždění mentálního vývoje jako důsledek vlivů zanedbané výchovy a sociokulturního znevýhodnění jedince. Dítě, které je často zanedbáváno a není rozumově rozvíjeno dle svého věku, je vnímáno jako mentálně postižené z důvodu důsledků vlivu vnějšího prostředí - odborně nazýváno termínem pseudooligofrenie. Dítě vykazuje zaostalost v psychomotorickém vývoji, sníženou schopnost myšlení, opožděnost vývoje řeči. Ke kladnému posunu stavu může dojít, jestliže se změní prostředí a výchova dítěte. (Mazánková, 2018)

Mentální postižení dělíme na několik jednotlivých stupňů, které určuje rozsah inteligenčního kvocientu.

Přehled jednotlivých stupňů mentálního postižení:

- lehké mentální postižení (IQ 69-50)
- středně těžké mentální postižení (IQ 49-35)
- těžké mentální postižení (IQ 34-20)
- hluboké mentální postižení (IQ 19 a nižší)
- jiné mentální postižení
- nespecifikované mentální postižení

Klasifikace mentálního postižení je uvedena dle světové organizace (WHO) podle ICDH-10. (Slowík, 2007, s. 114)

Ve společnosti žije v průměru 3–4 % populace s mentálním postižením. *„Odhady v celosvětovém měřítku se přibližují číslu 200 miliónu osob – každých 20 sekund se rodí další dítě s mentální retardací.“* (Michalík a kol., 2011, s. 113) Dle statistických údajů je diagnostikováno 300 tisíc osob s mentálním postižením. (Michalík a kol., 2011)

Shrnutí

Mentální postižení je chápáno u dětí, mládeže a dospělých jako zaostávání rozumového vývoje, který je charakterizován projevy snížených procesů a poznatků chápání v řečové, motorické, psychické a sociální složce osobnosti.

Lehké mentální postižení, IQ 69-50 (F70)

Většina postižených jedinců s lehkým mentálním postižením je schopna verbálně komunikovat, používat řeč, v lepší snaze dosáhnou uvažování úrovně dětí středního školního věku. Mohou se vzdělávat s pomocí asistenta pedagoga v běžné mateřské škole, základní škole a ve speciální škole. Zvládnou i úplnou nezávislost v návycích osobní péče (jídlo, mytí, oblékání, hygienické návyky). Jsou pomalejší při jednotlivých úkonech sebeobsluhy. Výraznější nedostatky u jedinců s lehkým mentálním postižením se projevují při teoretické práci ve škole. (Švarcová, 2011)

1.2 Základní charakteristika dítěte s lehkým mentálním postižením

Charakteristické znaky dítěte s lehkým mentálním postižením se projevují opožděným psychomotorickým vývojem již v předškolním a školním věku. Hlavním znakem je zpomalený vývoj řeči provázený chudou slovní zásobou. Opožděný motorický vývoj dítěte s lehkým mentálním postižením způsobuje zaostávání v obratnosti. Má problémy s teoretickým vzděláváním, hlavním úskalím je čtení a psaní. Mentální věk odpovídá rozmezí 10-11 let. (Švarcová, 2011)

Emocionální rysy mentálně postiženého dítěte jsou provázeny náladovostí, labilitou, výbušným chováním a úzkostlivými stavy. Mentálně postižené dítě má stejné potřeby jako každé dítě včetně práva na přiměřené uspokojení. (Mazánková, 2018)

Mentálně postižené dítě potřebuje emocionálně cítit, že má své přednosti být v něčem dobré a prožít pocit určitého úspěchu ze sebeprosazení. Takto postižené dítě si většinou své znevýhodnění dokáže uvědomit, proto by měl být přístup kladené zátěže na dítě nastaven rovnoměrně z důvodu zvýšené unavitelnosti. Navržené činnosti je vhodné neustále opakovat, tak aby postiženému dítěti přinášely motivaci a prožitky. Samostatnost dítě získá pomocí neustálého posilování sociálních návyků v oblasti hygieny, stolování a oblékání. Dítě s lehkým mentálním postižením dokáže dobře zvládnout sociální návyky pomocí opakovaného důrazu v pomalejším tempu daného podmětu vzhledem k umožněné délce soustředění. (Bazalová, 2014)

Pokud bude dítě s lehkým mentálním postižením, které je výchovně zanedbáno, neustále rozvíjeno, je velká pravděpodobnost, že důsledkem správného výchovného působení dosáhne v pozdějším vývoji úrovně pouze opožděného charakteru dané normy. (Švarcová, 2011)

Přehled charakteristických projevů dítěte s lehkým mentálním postižením:

- vyšší citová vazba na rodičích
- snadná unavitelnost
- emoční impulzivita, labilita
- hyperaktivita
- potřeba zvýšeného sebeuspokojení
- nedostatky ve vývoji „já“

- zvýšený pocit bezpečí
- opožděné chápání, horší vnímání a snížená soustředěnost
- chudá slovní zásoba, špatné vyjadřování
- slabá míra sebereflexe
- opožděná pohybová koordinace, porucha vizuomotoriky
- oslabení v oblasti uvažování, problémy se sníženou mechanickou a logickou pamětí
- slabší snaha k sociálním požadavkům

U shora uvedených charakteristických znaků je nutné si uvědomit, že výskyt projevů je u každého postiženého dítěte variabilní v závislosti na podmínkách výchovy a prostředí dítěte. (Michalík a kol., 2011)

U dítěte s lehkým mentálním postižením je možné pozorovat tyto dílčí schopnosti:

- neuropsychický vývoj - zpožděný
- tělesné postižení - v minimální míře
- poruchu psychiky - opožděná mechanická a abstrakční schopnost, snížená činnost psychických procesů
- potíže v oblasti motoriky - opožděný motorický vývoj
- emoční poruchy - vznětlivost, přecitlivělost, labilita
- komunikaci a řeč - chudá slovní zásoba, opožděná řečová schopnost
- druhy vzdělávání - běžná mateřská škola, základní škola, ve spolupráci s asistentem pedagoga podle individuálního vzdělávacího plánu

Charakteristika základních pedagogických zásad při vzdělávacích činnostech v mateřské škole u dítěte s lehkým mentálním postižením

V mateřské škole je vzdělávání a rozvoj dítěte s lehkým mentálním postižením podporován ze strany pedagoga včetně návaznosti práce asistenta pedagoga s dostatkem empatie a trpělivosti. Ve značné míře je u dítěte s lehkým mentálním postižením zřejmé, že bude v určitých činnostech pomalejší a někdy i omezené v dosažení výsledků jako u intaktních spolužáků, proto musí být při vzdělávání vhodně zvoleny metody

v součinnosti s adekvátním přístupem. Ve výuce aplikujeme názornost, aby si postižené dítě mohlo na vybrané možnosti vždy sáhnout a samostatně vyzkoušet. Důležitou zásadou při osvojení dovedností u dítěte s lehkým mentálním postižením je brán zřetel na delší časový úsek a časté opakování. Náročnější činnost by měla být rozčleněna do jednotlivých fází z důvodu zhoršené udržitelnosti pozornosti a rychlejší unavitelnosti dítěte. Pro dosažení náležitých výsledků je doporučováno časté střídání činností provázené relaxací a odpočinkem. Není vhodné zatěžování dítěte složitým vysvětlováním nebo ironií, protože dítě s lehkým mentálním postižením dovedeme k přetížení, psychické rozladěnosti a dezorientaci. (Mazánková, 2018)

Shrnutí

Dodržováním cíleně aplikovaných zásad při vzdělávacích činnostech u dítěte s lehkým mentálním postižením bude docíleno kvalitnějších výsledků, proto respektujeme: konkretizaci, časté opakování, členění úkolů dle činností, jednoduché slovní pokyny, trpělivost, umožnění odpočinku a relaxace.

2 RODINA DÍTĚTE S LEHKÝM MENTÁLNÍM POSTIŽENÍM

Rodinu lze chápat jako nejdůležitější a nejstarší společenskou skupinu a instituci, která tvoří v celém sociálním systému základní článek i základní ekonomickou jednotku každého státu. Tato instituce vzniká spojením muže a ženy a narozením vlastního dítěte. Rodina je primární sociální skupina, která žije ve vlastním prostoru, uspokojuje potřeby dětí a poskytuje jim péči a pocit bezpečí a jistoty. V rodině vyrůstáme a zůstáváme v kontaktu po celý život. (Chudý, 2004)

Rodina vytváří směr a hodnoty života dítěte. Plní významnou funkci rodičovské odpovědnosti, rodičovské povinnosti, emoční citové stránky v podobě prožívání radostí a starostí, které souvisí s uvědoměním si vzájemné potřeby dítěte k rodičům a naopak. Rodina vytváří soužití vedoucí k trvání a kvalitě vzájemných vztahů. Utváří charakteristické rysy k upevnění stálosti ve vztazích k sobě samým, které působí na rodinné prostředí z hlediska současnosti a budoucnosti dítěte. (Matějček, 2017)

2.1 Fáze akceptace dítěte s lehkým mentálním postižením

Narození dítěte do rodiny přináší radostné chvíle naplněné očekáváním. Jsou však situace, které přinášejí úskalí pramenící z informací stanovené lékařské diagnózy. Situace rodiny po sdělení, že jsou v očekávání příchodu postiženého dítěte, není lehká. Informace o narození dítěte s diagnózou lehkého mentálního postižení patří z psychologického pohledu k vysoce zátěžovým. (Černá, 2008)

Postupný proces přijetí pravdy se odvíjí v souvislosti jasně vymezenými obrysy postižení. Důležité hledisko u dítěte s lehkým mentálním je hranice závislosti a nezávislosti v reálném životě. V takové šíří se poté změní i život rodičů. Očekávaná realita provází silné emoční pocity, které se průběžně rodičům dostávají v podobě bezmoci, smutku, vzteku a velkých obav. Mezi první reakce patří šok. Šok zpravidla zasáhne nejen rodiče, ale i blízkou rodinu. (Fitznerová, 2010)

V odborných publikacích je uváděno několik postupných fází, které se mohou jednotlivě i časově mezi sebou střídat v závislosti na míře emocionálního prožitku. (Černá, 2008)

Popis jednotlivých fází zátěžové situace:

1. Fáze šoku a popření. První sdělení diagnózy, odmítavý postoj, který je doprovázen nepřiměřenou reakcí a iracionálním myšlením. Rodiče v této fázi nejsou schopni vnímat a zpracovávat informace od odborníků z důvodu nesmiřeni se s životem postiženého dítěte. (Slowík, 2007)

2. Fáze bezmocnosti. V období fáze bezmocnosti převládají u rodičů pocity viny, úzkosti, sebelítosti či deprese. V důsledku uvedených pocitů se rodiče ve většině případů nemohou ubránit potřebě hledání viníka. V této fázi je vhodné, aby rodiče vyjádřili všechny pocity otevřeně. Z důvodu nemožnosti rychlejšího zpracování sdělených informací je nezbytné celou nastalou situaci zopakovat. Rodiče očekávají pomoc od lékařů, rodiny. (Mazánková, 2018)

3. Fáze postupné adaptace a vyrovnání se s problémem. V této fázi se chtějí rodiče dozvědět od odborníků všechna reálná fakta a informace o stavu potomka a další skutečné možnosti včetně prognóz ve spojitosti s daným postižením. Někteří rodiče vyhledávají informace o neziskových organizacích, kde mohou nalézt potřebné informace o životě a výchovných zkušenostech jiných rodin se stejným problémem jejich postiženého dítěte. V některých případech se rodiče rozhodnou i pro úplné sebeobětování dítěti. (Bazalová, 2014)

4. Fáze reorientace. Rodiče již aktivně spolupracují s odborníky. Přijímají dítě realisticky a doufají ve zlepšení stavu. Stabilní zázemí rodiny závisí vždy na osobnosti jednotlivých členů, kteří se podporují v situaci dle možností, aby v rámci vzájemné soudržnosti rodiny byla problematika dobře zvladatelná. Dochází ke změnám cílů. Rodinné prostředí je pro život, výchovu, zázemí, pocit bezpečí a psychické rovnováhy dítěte s lehkým mentálním postižením tím nejpřirozenějším prostorem k vývoji a rozvoji výchovy. Taková rodina je odlišná, má svoje sebepojetí. Z tohoto důvodu se přetváří celkový výchovný postoj členů rodiny, ale také i postoj k veřejnosti. (Valenta, 2018)

Důležitou rolí rodičů postiženého dítěte je nalezení vhodného výchovného stylu, který má na něho velký vliv při tvarování jeho osobnosti. Dítě s lehkým mentálním postižením má stejné potřeby jako každé intaktní dítě, ale některé požadavky může mít při uspokojování potřeb odlišné. Významným faktorem rodiny pro postižené dítě je *„účast na běžném životě společnosti, kontaktu s rodinami, které se nacházejí ve stejné situaci, potřeba vzájemného sdílení, podpory a spolupráce“*. (Slowík, 2007, s. 35)

Vyrovnaní se s postižením dítěte je úzce spojeno s reakcí a chováním okolí, které ovlivňuje výchovné přístupy u dítěte.

Opatřilová (2006) uvádí tyto následující nevhodné výchovné přístupy:

Zavrhující výchova – bývá skrytá. Hlavním znakem je zvýšené trestání, utlačování, na což dítě reaguje bezbranným vzdorem, lhostejností nebo rezignací z důvodu, kdy se rodič nevyrovná s postižením dítěte.

Zanedbávající výchova – vyplývá z celkového zanedbání dítěte, které vzniká z lhostejného odtažení rodiče.

Rozmazlující výchova – při této výchově je rodič emocionálně upjatý, až nezdravě posluhuje dítěti, zahrnuje ho přepjatou láskou, snaží se mu vykompenzovat to, čeho se jemu v dětství nedostávalo. Hlavním znakem bývá citová závislost, která vede k podpoře přicházející životní nesamostatnosti. V období dospělosti přináší problémy v partnerských a pracovních vztazích.

Úzkostná výchova – přehnaná ochraňující péče, zabraňující v reálných činnostech z důvodu snadného ublížení. Rodič dítě omezuje. Dítě reaguje frustrací a demotivací k vlastní iniciativě, je plně odevzdáno do rodičovské péče z důvodu rezignace na přecitlivělou výchovu.

Perfekcionistická výchova – vzniká neúměrnou zátěží na dítě, z touhy rodiče po naprosté dokonalosti ve všem, v čem to lze vzhledem k postižení. Vzniká narušení vlastního „já“ a znevážení vlastních hodnot, vede k neschopnosti adaptace v kolektivu. Cílem rodiče je jednoznačné dosažení kompenzace a ocenění ze strany společnosti tím, že jejich dítě předčí ostatní. (Opatřilová, 2006)

Nevhodné výchovné postupy u dítěte s lehkým mentálním postižením se odrážejí především v psychické oblasti, neklidem a výbušnou impulzivní reakcí na ostatní děti během hry s projevy plačtivé reakce. Takto postižené dítě potřebuje více pozornosti a citového projevu, aby získalo pocit vnitřního klidu a vzájemného porozumění. (Fitznerová, 2010)

Dalším významným úskalím rodiny dítěte s lehkým mentálním postižením je postoj intaktního sourozence, který intenzivně vnímá odlišnosti výchovných přístupů rodičů. Zde je třeba dát si pozor, aby se oba rodiče vyhnuli převyšující citové orientaci na postižené dítě. Intaktní sourozenec také vnímá psychickou zátěž, která je kladena na rodiče. V důsledku vystavení velké psychické zátěže může docházet k negativním změnám osobnosti u intaktního sourozence. Z druhého pohledu, když rodina zvolí

optimální výchovný styl, bude intaktní sourozenec vnímat pozitivní důsledky pramenící ze soužití s postiženým sourozencem v různých postojích, např. nebude nehodnotit osoby s postižením na základě předsudků, bude si vážit více svého zdraví a IQ, bude ohleduplnější a pokornější k jiným lidem, zvládne si v životě lépe poradit. (Bazalová, 2014)

Společný rodinný život směřuje k vytváření existenčních a emočních vazeb, které ovlivňují dítě s lehkým mentálním postižením silně v oblasti vývoje jeho psychiky především ve vztahu s intaktním sourozencem. V rodině dochází ke kohezi a ucelení jednotných rodinných aktivit. Intaktní sourozenec vyrůstající vedle sourozence s postižením utváří významnou roli při jeho výchově a rozvoji především z hlediska jeho osobní úrovně socializace. V životě dítěte s postižením a intaktního sourozence tvoří sourozenecký vztah vzájemnou souhru po celou dobu života v rodině. Situace rodiny, která zvládne překonat a přijmout realistický postoj k vzniklé situaci, může vést k větší soudržné vazbě. (Valenta, Michalík a Lečbých, 2018)

Rodina dítěte s lehkým mentálním postižením musí zvládnout nejen výchovu, ale i zapojení dítěte do procesu vzdělávání, které je nedílnou součástí jeho života jako takového. Česká republika poskytuje rodině dítěte s mentálním postižením operativní podporu v průběhu vzdělávání. Operativní podpora materiálně zajišťuje výchovně vzdělávací proces v rámci inkluze - například zajištěním asistenta pedagoga a kompenzačních pomůcek. Významnou osvětou vztahující se ve prospěch rodiny s dítětem s lehkým mentálním postižením jsou poradenské služby. V České republice dělíme poradenskou podporu dle oblastí psychologické, lékařské a pedagogické. Psychologické služby nabízejí poradenství v podobě speciální terapie pro dítě, odborné konzultace v rámci vývoje rodičovství dítěte, jednotlivé psychoterapie. Psychologické služby mohou rodičům pomoci emočně zlepšit postoj k rodinnému, osobnímu a společenskému životu. Rodiče mohou využít i pedagogické poradenství v rámci vzdělávací podpory, které probíhá přímo v mateřské škole, základní škole běžného typu nebo ve speciální škole prostřednictvím pedagogů, speciálních pedagogů či ve vzájemné spolupráci pedagogicko-psychologické poradny nebo speciálně pedagogického centra. Rodiče se také mohou účastnit tvorby individuálního vzdělávacího plánu včetně jeho následného schválení pro účely získání nejvhodnějšího podpůrného pro své dítě. Další důležitou podporou, kde je možné čerpat informace, jsou například odborné publikace, knihy, informativní brožury a internetové zdroje zabývající se danou problematikou mentálního postižení. Velmi vhodná podpora informativního charakteru je nabízena

prostřednictvím klubů či sdružení, kde se společně setkávají rodiny dětí s mentálním postižením a navzájem se takto mohou podporovat a obohacovat sdělováním svých problémů a názorů ve stejné životní situaci. Ke snížení bezmocného vnímání životní situace rodičů je důležitá podpora a porozumění pedagogického personálu včetně intaktních spolužáků ve třídě, kterou dítě s lehkým mentálním postižením navštěvuje. (Černá, 2008)

Rodinné zázemí má velký vliv na výchovně vzdělávací proces, který se přímo odráží na posunu a výsledcích vzdělávacího rozvoje dítěte s lehkým mentálním postižením. Aktivní spolupráce mateřské školy s rodiči významně podporuje efektivnost výchovně vzdělávací činnosti, která je důležitá především v budoucnosti dítěte s postižením, neboť se může významně promítnout v jeho samostatnosti jako dospělého jedince. Mateřská škola, která podporuje inkluzivní vzdělávání, komunikuje s rodiči nejprve prostřednictvím ředitele MŠ, dále pedagoga, velký důraz je rovněž kladen na průběžnou komunikaci asistenta pedagoga s rodiči. Vhodně zvolená komunikace plní velmi podstatnou a prospěšnou součást komplexní péče. Komunikace s rodiči vytváří pozitivní vztah spolupráce „mateřská škola a rodina“. V rámci pravidelného informování o výsledcích musí být vždy oceněny silné stránky pokroku dítěte, které vedou k další motivaci. Důležité je ale také informovat rodiče o pomocném přístupu a podnětech k řešení a odstranění nedostatků. Zvolené formy spolupráce jsou klíčové k posílení součinnosti s rodiči. Ti tak mají aktuální přehled o rozvoji svého dítěte, zároveň se učí, jak s ním dále pracovat v domácím prostředí, nejlépe přirozenou a hravou formou. Dítě s lehkým mentálním postižením se bude takto posouvat a zdokonalovat své schopnosti a dovednosti mnohem rychleji. Návazná spolupráce umožňuje zvýšit efektivitu a je nezbytná pro proces inkluzivního vzdělávání. (Boháčová et al., 2019)

3 TERMINOLOGIE

3.1 Inkluze

V současné době mohou rodiče pro své postižené dítě uplatňovat vzdělávání v předškolním zařízení dle moderního světového trendu, který nazýváme inkluze. Inkluze je považována za vyšší stupeň integrace. Vychází z myšlenky, že výchova žáků by měla vést k vzájemné toleranci a společné výpomoci a pochopení společnosti včetně menšin, které tvoří osoby s postižením, a měnit představu společnosti o těchto osobách vycházející ze zatvrzelých úsudků a postojů z minulých let, které v některých případech vedly k vyčlenění postižených dětí do ústraní. (Bazalová, 2014)

Před zavedením inkluze byl častěji používán pojem integrace, který se prolíná ve spojitosti vědních oborů do psychologické, pedagogické, sociologické, matematické, biologické a ekonomické oblasti. (Uzlová, 2010)

Integrace vychází ze směru humanizace života dětí. Vytváří celek hodnot světa postižených a intaktních osob, kdy dochází k postupnému začleňování znevýhodněných osob do společnosti, zatímco inkluze předem zahrnuje všechny osoby bez rozdílu typu postižení, rasy a sociální situace. (Švarcová, 2011)

Pojem inkluze pochází z latinského „*inclusio*“ a vyjadřuje začlenění do skupiny či celku, protikladným vyjádřením je vyčlenění neboli exkluze. (Klenková, Vítková et al., 2011)

Inkluze je chápána jako přirozený postoj, kdy odlišné je vnímáno jako normální, a to ve vztahu ke znevýhodněným osobám v důsledku jejich postižení. (Slowík, 2007)

Inkluze převažuje nad integrací ve smyslu sociálního pojetí. Vnímáme ji jako přirozené a zcela normální právo na vzdělávání a považujeme ji jako možnost patřit ke společnosti. Inkluze směřuje k naplnění cíle ve vzdělávacím proudu, tak aby byla zachována kvalita při jednotném společném vzdělávání všech žáků. (Bartoňová, Vítková, 2010)

Inkluze je definována dle (Slowík, 2007, s. 32) jako „*nikdy nekončící proces, ve kterém se lidé s postižením mohou v plné míře zúčastňovat všech aktivit společnosti stejně jako lidé bez postižení*“.

Inkluzivní specifika jsou uspořádána pro širokou potřebu všech vzdělávaných. Slouží k tomu, aby výuka byla prováděna vhodnou formou ve prospěch všech dětí, pedagogů včetně pedagogických asistentů. Inkluze přináší i nové vzájemné klima

v mateřské škole. Uplatňuje společné vzdělávání bez rozdílů znevýhodnění, proto se zde upřednostňuje individuální přístup výuky. Hlavní předností inkluze jsou nejen podněty vzájemné spolupráce, ale také důraz a respekt k odlišnosti. Vzdělávací potřeby dětí jsou v tomto kontextu chápány a vnímány jako přirozené v kontextu rozmanitosti společnosti. V inkluzivním přístupu je využíváno zcela běžných forem vzdělávání bez speciálních pomůcek, pouze v případech, kdy je zcela nevyhnutelná podpora a přiměřená pomoc. (Uzlová, 2010)

V České republice je zastoupen systém speciálně pedagogické péče, který spoluvytváří podmínky pro inkluzivní vzdělávání. V raném věku dítěte mohou rodiče spolupracovat se střediskem rané péče (dále jen SRP), dále pedagogicko-psychologickou poradnou (dále jen PPP) a speciálně pedagogickým centrem (dále jen SPC). Speciálně pedagogické centrum nabízí odborně specializované poradenství pro žáky s mentálním postižením v návazné spolupráci inkluzivního procesu. Schopnosti dítěte s lehkým mentálním postižením jsou vyhodnoceny diagnostickým vyšetřením, kdy je rozpoznána úroveň a stav dítěte. V diagnostickém posudku je dále popsáno, jakým způsobem s dítětem pracovat z hlediska rozvoje dílčích oblastí jeho vývoje. Diagnostiku v SPC provádí vzdělaní odborní pracovníci se specializací na žáky s mentálním postižením. Komplexní diagnostika se provádí z hlediska psychologického, lékařského, pedagogického, speciálně pedagogického a sociálního. (Čadilová, Žampachová, 2008)

Podmínkou pro umístění dítěte s lehkým mentálním postižením do mateřské školy běžného typu, kterou si rodiče zvolí, je naplnění požadavku diagnostického vyšetření od příslušného speciálně pedagogického centra (SPC), které posoudí, zda bude dítěti přiřazen asistent pedagoga dle určeného stupně podpory, na nějž má dítě nárok. V rámci stupně podpory SPC navrhne také druh podpůrných opatření určených pro dítě se speciálně vzdělávacími potřebami (dále jen SVP) a stanoví rozsah dotace pro funkci asistenta pedagoga. SPC zajišťuje následně také kontrolu nad správností průběhu realizace inkluze a stává se tak její významnou součástí. (Mazánková, 2018) SPC se řídí školským zákonem č. 561/2004 Sb., o pedagogických pracovnících, v platném znění a související vyhláškou č. 72/2005 Sb., o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních, v platném znění. Nově platí vyhláška č. 27/2016 Sb., o vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami a žáků nadaných, kde se jedná o nové doplnění a novelizaci § 16 školského zákona. Vyhláška zpřehledňuje definici pojmů podpůrná opatření, postupy a zásady podpůrných opatření, struktura

individuálního vzdělávání v souvislosti spolupráce se školským poradenským zařízením, náležitosti individuálního vzdělávacího plánu (IVP), včetně specifikace práce asistenta pedagoga. (Knedlíková, 2016)

Inkluzivní možnosti u dítěte s lehkým mentálním postižením jsou závislé na dalších specifických faktorech. Hlavním faktorem, který se spolupodílí na inkluzivním přístupu, je inkluzivní prostředí, kde se postižené dítě realizuje v pracovních činnostech, vzdělává se v přátelském prostředí. Jedná se o vytvořené prostředí s tolerantním a otevřeným klimatem, kde jinakost skupiny není problémem, ale naopak inspirací a vzájemným pramenem vnímání potřeb druhých spojeného s vhodnou pomocí tam, kde je to zapotřebí. Výrazným prvkem praktikované inkluze musí být vždy samotný postoj mateřské školy, celoplošně k začleňovaným dětem, s pozitivním pedagogickým přístupem a ochotou rozvoje práce, s možností poznávání nových věcí a trendů ve vzdělávání. Průprava výskytu jinakosti významně posílí všechny děti v jejich reálném životě u mimo prostředí mateřské školy v podobě větší empatie, odpovědnosti a respektu k ostatním. (Uzlová, 2010)

Zásadní vliv při zapojení dítěte s lehkým mentálním postižením do dětského kolektivu spočívá v podpoře pozitivního prostředí a kladnou sounáležitostí závislou na upevňování sociálních vazeb ostatních dětí ve třídě. Mateřská škola plní významnou sociální úlohu v životě dítěte s mentálním postižením i jeho rodičů. Základním úkolem vzdělávání postiženého dítěte v mateřské škole je cílené obohacení směřované k rozvoji a osvojení dovedností včetně zařazení prvků rodinné výchovy. Děti s lehkým mentálním postižením prožívají běžné dětské radosti s vrstevníky. Zdokonalují v respektování společných pravidel třídy. Výhodou pro rychlejší začlenění je práce v menším kolektivu z důvodu větší soudržnosti dětí v přátelském klimatu, který umožňuje přijetí dítěte mezi sebe. Sociální vazby jsou tímto způsobem významně posíleny, což se projevuje na výrazném progresivním posunu postiženého dítěte. (Bittmannová a kol., 2019)

Umístění dítěte do předškolního zařízení vede k odlehčení pro rodiče, volný čas mohou využít k odpočinku nebo realizaci v zaměstnání. Obohacujícím přínosem inkluze je zbavení se obav a strachu rodičů o dítě. Navštěvuje-li dítě mateřskou školu rádo, získají navíc kladný pocit, že na výchovu a rozvoj dítěte nejsou zcela sami. (Mazánková, 2018)

3.2 Rámcový vzdělávací plán pro předškolní vzdělávání

Rámcový vzdělávací plán pro předškolní vzdělávání (dále jen RVP PV) vznikl v roce 2001, aby sloužil jako závazný pedagogický dokument, který schvaluje a vydává Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy. RV PV „*vymezuje hlavní požadavky, podmínky a pravidla pro institucionální vzdělávání dětí předškolního věku. RVP PV vychází z demokratických zásad zakotvených v Ústavě ČR, reflektuje odborné požadavky kurikulární reformy*“. (Bečvářová, 2010, s. 30)

„*Podle školského zákona je poskytování předškolního vzdělávání veřejnoprávní službou. RVP PV je směrodatným nejen pro učitele předškolního vzdělávání, ale také pro zřizovatele vzdělávacích institucí i jejich odborné sociální partnery.*“ (RVP PV, úplné znění k 1. lednu 2018, MŠMT, 2018)

RVP PV obsahuje 14. kapitol. První a druhá kapitola definuje zakotvení kurikulárního dokumentu včetně propozic vzdělávání. Třetí kapitola stanovuje uspořádání úkolů předškolního vzdělávání s podstatnými kompetencemi rámcových cílů pro zajištění přehledu znalostí z předškolního vzdělávání, které představuje základ celoživotního vzdělávání. Těmi jsou:

- Rozvoj, poznání a vzdělávání dítěte.
- Vnímání základních předpokladů a hodnot naší společnosti.
- Umět se samostatně vyjádřit jako osobnost, která má vliv na své okolí.

Ve čtvrté a páté kapitole jsou obsaženy vzdělávací oblasti v pěti kritériích, kde každá oblast záměrně určuje dílčí cíle k získání předpokládaných vzdělávacích výstupů a záměrů: „*Dítě a jeho tělo, dítě a jeho psychika, dítě a ten druhý, dítě a společnost, dítě a svět*“. (RVP PV, úplné znění k 1. lednu 2018, MŠMT, 2018, s. 3)

Obsahem šesté a sedmé kapitoly je vymezení rozdílnosti mezi RVP PV a ŠVP PV, proto hlavním smyslem zpracování je vzdělávací obsah ve školním vzdělávacím programu, který jednotlivě stanovuje „*věcné podmínky, životosprávu, psychosociální podmínky, organizaci, řízení mateřské školy, personální a pedagogické zajištění včetně spoluúčasti rodičů*“. (RVP PV, úplné znění k 1. lednu 2018, MŠMT, Praha, 2018, s. 3)

V osmé kapitole jsou rozpracovány dílčí podkapitoly: pojetí, systém péče a podmínky podpůrných opatření vzdělávání dětí se speciálními vzdělávacími

potřebami. Kapitola devátá pojednává o vzdělávání dětí nadaných. Desátá kapitola je věnována vzdělávání dětí od dvou do tří let. Jedenáctá kapitola obsahuje autoevaluaci mateřské školy a hodnocení výsledků vzdělávání. Zásady pro zpracování školního vzdělávacího programu (dále jen ŠVP PV) naplňuje kapitola dvanáctá. Ve třinácté kapitole jsou vymezena kritéria v souladu s rámcovým a školním vzdělávacím programem, v poslední čtrnácté kapitole jsou obsaženy povinnosti učitele mateřské školy. Závěrem RVP PV je seznam vysvětlení použitých výrazů.

RVP PV vyjadřuje kvalitu předškolního vzdělávání, dle kterého si pedagog vytvoří cíle vedoucí k vypracování svého školního vzdělávacího programu, podle kterých následně vytváří integrované bloky. (Bečvářová, 2010)

3.3 Školní vzdělávací program pro předškolní vzdělávání

RVP PV je směrodatným pedagogickým dokumentem pro realizaci a tvorbu školního vzdělávacího programu pro předškolní vzdělávání (ŠVP PV). ŠVP PV přímo navazuje na RVP PV, dle zákona č. 561/20014 a patří k povinným dokumentům mateřské školy. Vytvoření ŠVP PV je týmová práce ředitele školy a pedagogů. Hlavním cílem uskutečněné realizace vzniku ŠVP PV je, aby tento pedagogický dokument sloužil všem, kteří jsou součástí vzdělávání v mateřské škole včetně rodičů. ŠVP PV vede k motivaci kvalitní práce a inspiruje zaměstnance mateřské školy. ŠVP PV má několik směrů realizace a evaluace propojené svou vzájemností. Podle ŠVP PV je uskutečněna výuka mateřské školy. Mateřská škola si samostatně rozhodne o názvu svého ŠVP PV. (Svobodová a kol., 2010)

Podle zákona č. 561/2001 Sb. a RVP PV musí ŠVP PV splňovat základní obsahové okruhy: *„Identifikační údaje, charakteristika školy, podmínky vzdělávání, organizace vzdělávání, charakteristika vzdělávacího programu, vzdělávání osob, evaluační systém.“* (Bečvářová, 2010, s. 45)

Úryvek z RVP PV:

„Při vzdělávání, které integruje dítě s postižením či znevýhodněním do vzdělávacího programu běžné mateřské školy, je nutno na jejich potřeby dostatečně pamatovat při přípravě školního či třídního vzdělávacího programu.“ (Bečvářová, 2010, s. 45)

Z výše uvedeného citátu vyplývá, že pokud jsou ve škole vzdělávány děti se speciálními vzdělávacími potřebami, musí škola zařadit a obsahově identifikovat tuto informaci do ŠVP PV pro následnou úpravu podmínek, potřeb a metod směřujících ke vzdělávání dětí se speciálně vzdělávacími potřebami (dále jen SVP). Další povinností je popsání v obsahu ŠVP PV podmínek personálních, materiálních, organizačních, postup vzájemné spolupráce s rodiči včetně způsobu poskytování služeb od odborných školských poradenských zařízení. (Bečvářová, 2010)

3.4 Charakteristika školního vzdělávacího programu

Mateřská škola Čelákovice, příspěvková organizace

ŠVP „Umění, sport a svět kolem nás“ s prvky regionální výchovy

Mateřská škola pracuje podle vlastního ŠVP s profilací „*Umění, sport a svět kolem nás*“ s prvky regionální výchovy“. Způsob dosažení cíle postihuje motto: „*Za poznáním po cestách rovných, klikatých i oklikami*“.

Klady ŠVP mají širší výchovně vzdělávací pojetí s možnostmi rozsahu činností vzdělávacích i praktických. Učitelky mají možnost využít své vlastní portfolio. Rodičům je zaručen rozvoj a vzdělávání dítěte v rozmanitých oblastech. Profilace MŠ čerpá ze zdejší polohy dané lokality. Celým průběhem naplňování ŠVP se prolínají prvky regionální výchovy. Čelákovice a jeho okolí jsou městem s bohatou historií, širokou nabídkou kulturního a společenského i sportovního života. Cíle profilace vycházejí se získaných znalostí svého okolí a dovedností, poznatků stručné historie v souvislosti s existencí významných osobností města, které v Čelákovících pobývaly. Důraz je kladen i na dovednost určení a pojmenování významných objektů. Ke způsobu naplňování cílů ŠVP vedou klasické, tak moderní metody práce, s nimiž se učitelky seznamují při odborných seminářích a další motivující doprovodné programy. Vzdělávání probíhá po celý den pobytu dětí v MŠ formou plánovaných tematických celků, které na sebe úzce navazují s využitím situačních momentů, respektem přání, potřeb a zájmů dětí. MŠ usiluje o to, aby děti byly vzdělávány neformálně, hravými činnostmi, ve kterých se prolínají všechny vzdělávací okruhy. MŠ přirozeně umožňuje rovnováhu řízených, spontánních a relaxačních činností.

V MŠ jsou upřednostněny způsoby naplňování cílů dětí se speciálně vzdělávacími potřebami pomocí uplatnění principu diferenciacce a individualizace

vzdělávacího procesu při plánování a organizaci činností, včetně určování obsahu, forem i metod vzdělávání. Podpůrná opatření jsou realizována při vzdělávání dětí, osvojení specifických dovedností v úrovni odpovídající individuálním potřebám a možnostem dítěte zaměřených na samostatnost, sebeobsluhu a základní hygienické návyky v úrovni odpovídající věku dítěte a stupni postižení. Cílená je i spolupráce se zákonnými zástupci dítěte a školskými poradenskými zařízeními. MŠ podporuje přítomnost asistenta pedagoga podle stupně přiznaného podpůrného opatření. Z tohoto důvodu v souladu s právními předpisy je počet dětí ve třídě snížen.

Pro děti s mentálním postižením má MŠ vytvořeny obrázkové karty (piktogramy), odborné publikace pro přímou práci s dětmi. MŠ vlastní rozfázované knihy. Ve třídě jsou zavedeny obrázkové systémy pro úklid hraček.

Cílem ŠVP jsou i způsoby určené dvou až tříletým dětem tak, aby bylo umožněno učení nápodobováním včetně situačního učení, protože zpravidla dítě udrží pozornost jen velmi krátkou dobu. Podmínkou kvalitní pedagogické práce je citlivé střídání činností, trénování návyků a praktických dovedností ponecháním co největšího prostoru pro volné a pohybové hry. (ŠVP, MŠ Čelákovice, 2019)

ŠVP obsahuje 5 integrovaných bloků, odvozených cyklů ročních období, a s nimi spojených svátků doplněné o regionální zvláštnosti. Integrované bloky jsou v souladu s měsíci v roce a tematickými celky.

1. ZÁŘÍ A ŘÍJEN - Barvy podzimu
2. LISTOPAD A PROSINEC - Kouzelné svátky
3. LEDEN A ÚNOR - Sněhová peřina
4. BŘEZEN A DUBEN - Jarní probuzení
5. KVĚTEN A ČERVEN - Jen si děti všimněte, co je krásy na světě

3.5 Individuální vzdělávací plán

Individuální vzdělávací plán (dále jen IVP) patří mezi pedagogické dokumenty a je závazným při naplňování cílů a podpory dítěte se speciálními vzdělávacími potřebami. Přesnou specifikaci a koncepci IVP upravuje § 3 odst. 3 a 4 vyhlášky č. 27/2016 Sb., o vzdělávání žáků se speciálně vzdělávacími potřebami a žáků

nadaných. IVP pramení z obsahové podstaty ŠVP. Mateřská škola si IVP vypracuje samostatně pro aktuální školní rok. Hlavní podstatou tvorby IVP je uplatnění žádosti zákonného zástupce dítěte. Základním podnětem pro vznik IVP je písemné vyjádření školského poradenského zařízení. Pro dítě s lehkým mentálním postižením zpracovává doporučení pro tvorbu IVP příslušné SPC, které dítě navštěvuje a je průběžně speciálně pedagogickým centrem sledováno. Při hodnocení dítěte k určení podpůrných opatření speciálně pedagogickým centrem patří také IVP jako podpůrné opatření od 2. až 5. stupně. (Knedlíková, 2016)

Pro zajištění vypracování kvalitního IVP dítěte s mentálním postižením je vždy pro mateřskou školu důležité uplatnění cíleného pravidla v podobě přímého zapojení a spolupráce se zákonným zástupcem dítěte společně s odbornými pracovníky speciálně pedagogického centra, pedagogického pracovníka a asistenta pedagoga do vzdělávacího procesu. IVP se v průběhu školního roku upravuje a vyhodnocuje dle současného stavu vzdělávacích potřeb dítěte. (Valenta a kol., 2003)

IVP by měl směřovat k základním obsahovým okruhům:

- Základní údaje o dítěti.
- Informace o spolupracujících pedagogických pracovnících při vzdělávání dítěte.
- Informace o změně vzdělávacího programu.
- Informace o rozvrstvení vzdělávání dle časových úprav.
- Popis metod výuky.
- Případné změny podle cílů vzdělávání.
- Identifikační údaje spolupracujícího odborného pracovníka školského poradenského zařízení. (Knedlíková, 2016)

3.6 Asistent pedagoga v mateřské škole

V naší společnosti dle demokratických a humánních principů má každý jedinec stejná práva k dosažení úrovně příslušného vzdělání, tak aby mohlo být naplněno právo k jeho samotnému rozvoji. Postupným transformačním vývojem v České republice dochází k inovativním změnám, které jsou zaměřeny na výchovný a vzdělávací proces dětí, žáků a studentů se zdravotním postižením. Nejsou již povinností speciálního školství, ale všeobecnou činností běžného typu škol a školských zařízení v rámci

samotné integrace a moderního uplatnění požadavků inkluze jako takové. Významným krokem k posílení personální podpory v hlavním vzdělávacím proudu při vzdělávání žáků se speciálně vzdělávacími potřebami je větší finanční podpora pedagogicko-podpůrné profese asistenta pedagoga. Profese asistenta pedagoga spadá do resortu Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy (dále jen MŠMT) České republiky. (Teplá a Šmejkalová, 2010)

Podle § 2 zákona č. 563/2004 Sb. je řazen asistent pedagoga mezi pedagogické pracovníky a je zaměstnancem příslušné školy. Jeho postavení ve třídě naplňuje podpůrnou pomoc při výchově a vzdělávání, tak aby začlenění znevýhodněného dítěte bylo v souladu s inkluzivním procesem daného typu školy. Asistent pedagoga podle zákona č. 563/2004 Sb., o pedagogických pracovnících, musí splňovat odborné kvalifikační požadavky, které jsou adekvátní pro výkon činnosti jeho funkce. (Uzlová, 2010)

K definovaným odborným kvalifikačním požadavkům asistenta pedagoga podle zákona č. 563/2004 Sb., o pedagogických pracovnících § 20, patří:

- a) *„Vysokoškolské vzdělání získané studiem v akreditovaném studijním programu v oblasti pedagogických věd,*
- b) *vyšší odborné vzdělání získané studiem v akreditovaném vzdělávacím programu vyšší odborné školy v oboru vzdělání zaměřeném na přípravu pedagogických asistentů nebo sociální pedagogiku,*
- c) *střední vzdělání s maturitní zkouškou získané ukončením vzdělávacího programu středního vzdělávání v oboru vzdělání na přípravu pedagogických asistentů,*
- d) *střední vzdělání s výučním listem získané ukončením vzdělávacího programu středního vzdělávání a studiem pedagogiky, nebo*
- e) *základní vzdělání a absolvování akreditovaného vzdělávacího programu po asistenty pedagoga uskutečňovaného zařízením dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků.“* (Teplá a Šmejkalová, 2010, s. 10)

Pro práci asistenta pedagoga musí být naplněna nejen uvedená odborná kvalifikace, ale i osobnostní rysy v podobě empatie a loajálnosti promítnuté ve spolupráci s pedagogem při provádění vzdělávacích činností. A to především ve vztahu k znevýhodněnému dítěti, společně s pozitivním myšlením, odpovědným, laskavým a důsledným přístupem. Činnost asistenta pedagoga spočívá i ve vytvoření kladného

a smysluplného vztahu s rodiči znevýhodněného dítěte, ale i s ostatními dětmi ve třídě. Na začátku procesu inkluze stojí ředitel školy, který vychází z podstaty vyjádření a doporučení školského zařízení včetně společné komunikace s třídním pedagogem. Doporučení k integraci žáka se speciálními vzdělávacími potřebami je v souladu se zákonem č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školského zákona) v platném znění, dále vyhláškou č. 72/2005 Sb., o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních, v platném znění a vyhláškou č. 27/2016 Sb., o vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami a žáků nadaných. Doporučení specifikuje rozsah a závažnost speciálně pedagogických vzdělávacích potřeb žáka pro oprávnění vzdělávání formou individuální integrace, společně s přítomností podpůrné činnosti asistenta pedagoga a čerpání navýšení finančních prostředků včetně doporučených opatření určených rozsahem a způsobem péče v kmenové třídě mateřské školy. SPC doporučí možné metody a postupy práce do všech oblastí vzdělávání, ve kterých se problém aktuálně nejvíce promítá. (Uzlová, 2010)

Ředitel mateřské školy zajistí financování asistenta pedagoga prostřednictvím aktuálně platného vyplnění statistického výkazu R44-99, kde uvede veškeré údaje zpracované SPC, které přesně vymezují stupeň podpory pro dítě a stanovený rozsah pracovního úvazku asistenta pedagoga. Statistický výkaz ředitel mateřské školy odešle Ministerstvu školství, mládeže a tělovýchovy k agregaci a správním úřadům. Financování lze také zajistit na základě podpůrných opatření dle vyhlášky č. 27/2016 Sb., o vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami a žáků nadaných. Ředitel mateřské školy následně vymezí odpovídající pracovní náplň pro asistenta pedagoga, která bude upravena dle požadovaných kritérií v zájmu znevýhodněného dítěte. Na tomto vyhraněném a zdůvodněném základě asistent pedagoga plní potřebné požadavky a stanovenou náplň práce vyplývající z IVP. (MŠMT, online, cit. 2019-12-17)

Platové zařazení asistenta pedagoga se pohybuje v rozmezí od 4. do 9. platové třídy. Nejčastěji je součástí 8. platové třídy. Platová třída souvisí se zařazením odpovídajícího platového stupně, které se řídí nařízením vlády č. 222/2010 Sb., o katalogu prací ve veřejných službách a správě. (Zákony pro lidi, online, cit. 2019-12-17)

Náplň práce asistenta pedagoga v rámci potřeb dítěte s lehkým mentálním postižením je možné charakterizovat takto:

- individuální pomoc se začleňováním a přizpůsobováním se prostředí MŠ
- individuální pomoc v souvislosti se změnou kolektivu dětí ve třídě
- individuální pomoc při zprostředkování nových informací
- pomoc pedagogickým pracovníkům při výchovně vzdělávací činnosti
- pomoc při vzájemné komunikaci pedagogů s dítětem a dětmi mezi sebou
- pomoc při spolupráci s rodiči
- pomoc při sebeobsluze a stravování

Asistent pedagoga dle domluvy s třídním pedagogem připravuje znevýhodněnému dítěti potřebnou relaxaci a prostor k odreagování. Velmi významná je pomoc při přesunech mimo budovu mateřské školy a při orientaci po budově mateřské školy. Asistent pedagoga si v rámci výchovně vzdělávací činnosti připravuje vhodné didaktické pomůcky, které vedou k rozvoji znalostí a schopností s ohledem na stupeň mentálního postižení. Asistent pedagoga musí vést písemné záznamy o průběhu a výsledcích poskytované podpory. Během školního roku se asistent pedagoga povinně vzdělává a účastní se vhodných seminářů k posílení profesionálního růstu. (Hájková, Strnadová, 2010)

Hlavním nástrojem efektivně aplikované činnosti asistenta pedagoga je vhodná forma komunikace, která se odráží v nastavení spolupráce a vztahu se znevýhodněným dítětem s lehkým mentálním postižením, dále také s pedagogickým personálem a rodinou postiženého dítěte. Třídní pedagog musí akceptovat, že asistent pedagoga je jeho spolupracovník, který může plnit roli přínosného pracovního partnera, zároveň ale dbát na rozdílnost funkce osobního asistenta dítěte a funkce asistenta pedagoga, kde jsou formy spolupráce značně odlišné. Asistent pedagoga utváří společné klima vedoucí k rozvoji výchovy a vzdělávání znevýhodněného dítěte a zajišťuje třídnímu pedagogovi více prostoru určenou pro práci se znevýhodněným dítětem s ohledem na jeho postižení. V rámci kvalitního inkluzivního vzdělávání je zdůrazňována potřeba společné spolupráce asistenta pedagoga a všech zúčastněných osob v zájmu postiženého dítěte. (Knedlíková, 2016)

4 LEGISLATIVA

V současné době prochází Česká republika celou řadou legislativních změn, které úzce souvisí s transformačními procesy v oblasti vzdělávání evropské, ale i v celosvětové společnosti. V roce 2006 byl vydán mezinárodní Organizací spojených národů (United Nations), zkráceně OSN, celosvětový dokument Úmluva o právech osob se zdravotním postižením. Česká republika má práva zdravotně postižených osob zakotvena v Listině základních práv a svobod, která je důležitou součástí ústavního pořádku ČR. Významnou právní koncepcí v České republice je zákon č. 198/2009 Sb., antidiskriminační zákon, který pojednává o rovném zacházení a o právních prostředcích ochrany před diskriminací a o změně některých zákonů. (Michalík a kol., 2011)

Hlavním legislativním rámcem vzdělávání je v České republice školský zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání v platném znění. Školský zákon přesně stanovuje pravidla určená k vzdělávání v rámci mateřských škol, základních škol, středních škol a vyšších odborných škol v České republice. Obsahem školského zákona je zaměření a ucelení okruhu problémů dětí a žáků se speciálními vzdělávacími potřebami v § 16–19. S uvedenou problematikou souvisí i zákon č. 563/2004 Sb., o pedagogických pracovnících, v platném znění. Zákon č. 563/2004 Sb. zpřehledňuje a vymezuje odbornou kvalifikaci pedagogických pracovníků a dalších pedagogických pracovníků, například asistenta pedagoga, který je součástí pedagogického personálu podílejícího se na výchovně vzdělávací podpůrné činnosti určené dětem se speciálně vzdělávacími potřebami. (Knedlíková, 2016)

V rámci školské problematiky patří mezi prováděcí předpisy související se školským zákonem vyhláška č. 14/2005 Sb., o předškolním vzdělávání v platném znění, kde jsou obsažena směrodatná pravidla vzdělávání dětí v mateřské škole. Vzhledem k novelizaci školského zákona byla vyhláška č. 73/2005 Sb. nahrazena vyhláškou č. 27/2016 Sb. s platností od 1. září 2016, kde jsou doplněna a konkretizována příslušná podpůrná opatření včetně zásad, procesů, principů uplatnění podpůrných opatření, struktura vzdělávání v souvislosti se schválením podpůrného opatření, východiska školského poradenského zařízení, náplň funkce asistenta pedagoga, přesná specifikace podpůrných opatření včetně požadovaných kritérií individuálního vzdělávacího plánu. Další novelizovanou vyhláškou je č. 72/2015 sb., o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních, v platném znění. V této vyhlášce jsou

přesně vymezeny odborné aktivity práce specializovaných pracovníků ve školských poradenských zařízeních, konkrétně pedagogicko-psychologických poradnách a speciálně pedagogických centrech. Dítě s lehkým mentálním postižením patří v České republice do péče poradenského speciálně pedagogického centra, které zajišťuje pedagogicko-psychologickou diagnostiku a návaznou metodickou podporu školám i rodičům v oblasti vzdělávání dítěte s lehkým mentálním postižením a jiného druhu zdravotního postižení a znevýhodnění. (MŠMT, online, cit. 2019-12-17)

Strategické plány vzdělávací politiky v České republice jsou zaměřeny především na posílení vzdělávacího systému, zlepšení kvality rovnosti vzdělávání pro osoby se zdravotním postižením směřovaných k rozvoji inkluzivního vzdělávání tak, aby se mohly zapojit do života běžné společnosti. U dětí předškolního věku je důležité průběžně posilovat motivaci, podporu a pestrost schopností všech dětí v jejich životním procesu. (MŠMT, online, cit. 2019-12-17)

5 VZDĚLÁVÁNÍ ŽÁKŮ S LEHKÝM MENTÁLNÍM POSTIŽENÍM

Česká republika umožňuje zařazení žáků s lehkým mentálním postižením do běžných mateřských i základních škol v rámci inkluze. Velmi záleží na vstřícné náklonosti pedagoga v souladu s jeho odbornou kompetencí a zájmem o zařazení žáka s lehkým mentálním postižením do hlavního výchovně vzdělávacího proudu. Významná podpora třídního pedagoga ve spolupráci s asistentem pedagoga může žáka s lehkým mentálním postižením bezproblémově začlenit mezi ostatní intaktní žáky v naprostém souladu navštěvované mateřské i základní školy běžného typu. (Uzlová, 2010)

Česká republika rozčleňuje průběh vzdělávání žáka s lehkým mentálním postižením, do čtyř kategorií stupně vzdělání:

- 1) předškolní vzdělání (prvotní instituce v resortu školství)
- 2) základní vzdělání
- 3) střední vzdělání, (střední škola v případě vykonání přijímacích zkoušek nebo odborné učiliště)
- 4) celoživotní vzdělávání (Bittmanová a kol., 2019)

Bakalářská práce je zaměřena na vzdělávání osob s lehkým mentálním postižením v předškolním věku. V teoretické části bakalářské práce je zřehledněno vzdělávání žáků s lehkým mentálním postižením v mateřské škole běžného typu.

Lehké mentální postižení v předškolním věku není pro výchovně vzdělávací proces v běžné mateřské škole problémem, ale naopak zcela běžnou záležitostí. Současná moderní mateřská škola, která se aktivně podílí na inkluzi, toto začlenění zvládne bez větších problémů prostřednictvím kvalitní podpory v souladu s přínosně zvolenou metodou práce. Do výchovně vzdělávacího procesu v rámci mateřské školy jsou zařazeni děti ve věku od dvou do šesti let. Dítě s lehkým mentálním postižením má stejná práva a podmínky jako intaktní děti. Jeho vzdělávání je uskutečněno dle Rámcového vzdělávacího programu určeného pro předškolní vzdělávání (RVP PV). Mateřská škola uskutečňuje RVP PV dle svých přizpůsobených možností a požadavků dětí. Vzhledem k věkovému složení dětí musí být předškolní vzdělávání upraveno tak, aby odpovídalo jejich vývojovým, sociálním, citovým, kognitivním potřebám. Rodiče dítěte s lehkým mentálním postižením jsou seznámeni v rámci integrace a inkluzivního

vzdělávání s vytvořenými podmínkami, aby bylo dosaženo rozvoje dovedností v oblasti sebeobsluhy a osvojení hygienických návyků s využitím didaktických pomůcek, které jsou při vzdělávání využity. Aby inkluze v mateřské škole naplňovala požadované cíle, musí probíhat aktivní spolupráce s rodinou dítěte v návaznosti na další spolupráci příslušného speciálně pedagogického centra, kde odborní specialisté kontrolují výsledky a průběh inkluzivního vzdělávání, který mateřská škola uskutečňuje na základě zpracovaného doporučení vycházejícího z diagnostického odborného posudku k posílení vývoje a rozvoje dítěte s lehkým mentálním postižením. (Bazalová, 2014)

Klíčovým východiskem v průběhu výchovně vzdělávacího procesu je individuální vzdělávací plán vyplývající z žádosti rodičů o jeho vypracování, který pedagogický tým zpracuje dle doporučeného stanoviska školského poradenského zařízení. V případě lehkého mentálního postižení pak podle doporučení speciálně pedagogického centra. (Knedlíková, 2016)

Vymezení okruhu vedoucího k lepšímu rozvoji poznatků a dovedností společně s osvojením vhodných návyků pro dítě s lehkým mentálním postižením vychází z cílů individuálního vzdělávacího plánu, pro který je směrodatný školní vzdělávací program, zásadní roli hraje také trpělivý přístup pedagoga a spolupráce s asistentem pedagoga. Nejvhodnějším atributem pedagoga je vždy motivace k vícenásobnému opakování z důvodu poruchy paměťové stopy, což znamená nutnost důsledného opakování. Pedagog musí předpokládat, že rozmanité ohraničení obsahu vzdělávání souvisí s vývojem dítěte a lze ho zlepšit důsledným rozvíjením poznávacích funkcí. Při vzdělávání a výchově dítěte s lehkým mentálním postižením má být vždy kladen důraz na zautomatizování aktivit v rámci samoobsluhy, hygieny, morálky a jiné činnosti. Psychika dítěte s lehkým mentálním postižením má disharmonická úskalí spolu s bezprostředním chováním a prvky snadné unavitelnosti. Pedagog při své práci musí tyto nedostatky akceptovat, aby mohl naplnit své výchovně vzdělávací cíle ve prospěch postiženého dítěte. (Lechta, 2010)

Z pedagogického hlediska výchovy a vzdělávání žáka s lehkým mentálním postižením má velký význam a vliv prostředí včetně klimatu, kde se žák rozvíjí. V případě vhodně zvolené metody k udržení pozornosti je doporučováno vzdělávat strukturovaně v podobě jednotlivých fází. Především by nemělo být zapomenuto střídání činnosti v kratším časovém intervalu. Proces výchovně vzdělávacího proudu dětí a žáků s lehkým mentálním postižením hraje významnou roli vedoucí k cílené socializaci a efektivnosti smyslu inkluze. (Lechta, 2010)

Společnost se v tomto směru naučí postižené děti vnímat a přistupovat tak, že jsou a vždy budou součástí života naší společnosti, protože vzdělávat se mohou všechny děti bez rozdílu společně. Lehké mentální postižení není v předškolním věku žádnou závažnou překážkou k naplnění inkluzivní pedagogiky, ale naopak v pozitivním smyslu prospěšné, vzhledem k rozvoji samotného dítěte s lehkým mentálním postižením a zároveň také efektivně funkčním ukazatelem naší společnosti jako takové. (Bazalová, 2014)

V současné době úspěšnost inkluze úzce souvisí s osvětou pedagogů a přístupem k sebevzdělávání v rámci své profese pro uplatnění tohoto moderního trendu. Při výchovně vzdělávací činnosti s dítětem s lehkým mentálním postižením v mateřské škole běžného typu je důležité, aby byl pedagog dostatečně informován o problematice mentálního postižení a rozšířil si své vzdělání o základy speciální pedagogiky vzhledem k nárůstu dětí s lehkým mentálním postižením a dalších dětí se speciálně vzdělávacími potřebami. Moderní předškolní zařízení se v současnosti starají o to, aby pedagogové splňovali kvalifikační předpoklady dle zákona č. 563/2004 Sb., o pedagogických pracovnících, aby byla schopna poskytovat pedagogickou podporu dětem se speciálně vzdělávacími potřebami. Realizace inkluzivního výchovně vzdělávacího procesu spočívá i v dovednosti efektivního přístupu pedagoga nebo speciálního pedagoga, který dokáže uplatňovat metody práce, které dítěti s lehkým mentálním postižením umožní dosáhnout lepší vzdělávací úrovně. Aktivní přístup každého pedagoga k sebevzdělávání v oblasti speciální pedagogiky zdokonaluje jeho schopnosti, které umožňují aplikaci speciálních forem práce a šíření společenské osvěty inkluzivní pedagogiky, která vede k prosazení společného vzdělávání určené všem dětem bez rozdílu. Speciální pedagogika je oborem z pohledu dnešní doby velice efektivnějším a stále významnějším, protože inkluze je přítomnost a budoucnost vzdělávacího procesu určená pro naši společnost. (Klenková, Vítková, 2011)

PRAKTICKÁ ČÁST

6 VÝZKUM VZDĚLÁVACÍHO PROCESU U ŽÁKŮ S LEHKÝM MENTÁLNÍM POSTIŽENÍM V MATEŘSKÉ ŠKOLE

Praktická část bakalářské práce navazuje na teoretický obsah a zaměřuje se na výzkum vzdělávacího procesu u žáků s lehkým mentálním postižením v mateřské škole běžného typu. V rámci praktické části je vymezen hlavní výzkumný cíl a následně dílčí výzkumné cíle. Jsou popsány zvolené výzkumné metody, a to nejen po stránce metodologické, ale i praktické. Navazuje samotný výzkum a posléze vyhodnocení výzkumu.

6.1 Výzkumné cíle

Hlavní výzkumný cíl

Hlavním výzkumným cílem je sledování přínosu výchovně vzdělávacího inkluzivního procesu u vybraných dětí s lehkým mentálním postižením.

Dílčí cíle

V rámci výzkumu výchovně vzdělávacího inkluzivního procesu byly stanoveny tyto dílčí cíle:

1. Zjistit úroveň výchovně vzdělávacích schopností u vybraných dětí s lehkým mentálním postižením na začátku a konci sledovaného období.
2. Rozvíjet děti s lehkým mentálním postižením ve výchovně vzdělávacím procesu dle stanoveného individuálního vzdělávacího plánu.
3. Zhodnotit dosažený posun u dětí s lehkým mentálním postižením na základě výchovně vzdělávacího procesu dle individuálního vzdělávacího plánu.

6.2 Metody výzkumného šetření

V praktické části bakalářské práce byly použity výzkumné metody kvalitativního šetření, které jsou intenzivní, přímé a krátkodobé. Nejpoužívanější metodou kvalitativního výzkumu je nestandardizovaný rozhovor, který slouží výzkumníkovi k sestavení kazuistik. Součástí kazuistik je i zpracování zdrojů, které obsahují rodinnou anamnézu, osobní anamnézu, odborné zprávy z vyšetření, doporučení a závěry ze speciálního odborného zařízení. Kvalitativní výzkum byl také zvolen jako vhodná metoda pro sběr informací z daného prostředí, jehož formou si výzkumník na základě písemných zápisů a následného vyhodnocení vytvoří ucelený obraz o zkoumaném prostředí. Všechny údaje jsou detailně zaznamenány pro zmapování toho, co se ve zkoumaném prostředí odehrálo. *„Cílem kvalitativního výzkumu je porozumět lidem a událostem v jejich životě. Pro to je nejlepším nástrojem zkoumání vlastní úsudek a zkušenosti výzkumníka.“* (Gavora, 2010, s. 186)

Kazuistika

Kazuistiky obsahují zdroje údajů, které zahrnují osobní údaje, rodinnou anamnézu, osobní anamnézu, diagnózu, zprávy z vyšetření, doporučení a odborné závěry ze speciálně pedagogického centra. Pro výzkum byly vybrány tři kazuistiky dívek s lehkým mentálním postižením, které jsou vzdělávány v běžném typu mateřské školy v rámci inkluze.

Rozhovor

Dle Gavory (2010) u rozhovoru, který výzkumník vede, je předpokládáno, že se bude chovat přirozeně, s taktem a uměním naslouchat ve vztahu k dotazovanému člověku. Je doporučováno rozhovor praktikovat ve známém prostředí člověka v souvislosti s navozením klidného a přátelského klimatu. Výzkumník by měl volit vhodné otázky v návaznosti ke zkoumaným tématům tak, aby se dotazovaný mohl pokusit na otázky přiměřeně reagovat podobnou řečí. Vyjadřování by mělo být srozumitelné, dotazovaný člověk by měl snadno pochopit význam rozhovoru ve vztahu k výzkumníkovi. Otázky by měly být charakterově otevřené.

Ve výzkumném šetření byl použit nestandardizovaný rozhovor s rodiči vybraných dětí. Rodiče byli seznámeni s tím, že rozhovor probíhá na základě sestavení kazuistik za účelem vypracování praktické části bakalářské práce. Rozhovor byl situován charakterem otevřených otázek, které umožňují získat od mluvčího plnohodnotnou odpověď obsahující informace, pocity nebo vědomosti. Jsou to objektivní otázky, které nenavádějí mluvčího k určité odpovědi, ale dotazovaná osoba se musí vyjádřit vlastními slovy a dle svého uvážení. Závěr rozhovoru byl zaznamenán formou písemných poznámek.

Pozorování

V rámci využití kvalitativního výzkumu je pozorování nejvyužívanější a nejstarší zvolenou metodou. Obsahem pozorování jsou získané nové souvislosti z prostředí, děje a chování pozorovaných osob. Pozorování rozlišujeme na dlouhodobé a krátkodobé z hlediska časového prostoru. Hlavním záměrem pozorování kvalitativního výzkumu je nový pohled na zkoumanou specifickou příčinu věci. Pozorování je přirozený a postupný proces, který má souvislost s rozhovorem, kde pozorujeme průběh vystupování respondenta během dotazování a odpovídání na otázky. (Gavora, 2010)

Podle Gavory (2010) pozorování rozlišujeme dle „*délky, intenzity a frekvence pozorování, které závisí na cíli výzkumu – může to být krátké, jednorázové pozorování, sloužící jako vstup do problematiky, nebo naopak opakované a dlouhodobé*“. (Gavora, 2010, s. 190)

V průběhu výzkumného šetření bylo použito záměrné a krátkodobé pozorování, které bylo uskutečněno v období měsíců říjen 2019 až leden 2020 u vybraných dívek s lehkým mentálním postižením při všech každodenních činnostech, které probíhaly na základě výchovně vzdělávacího procesu v běžném typu mateřské školy dle individuálního vzdělávacího plánu. Pozorování bylo použito za účelem sběru dat potřebných pro zhodnocení dosažené výchovně vzdělávací úrovně u vybraných dívek s lehkým mentálním postižením podle navržených jednotlivých výchovně vzdělávacích cílů, které vychází z obsahu individuálního vzdělávacího plánu. Zhodnocení pozorování bylo zaznamenáno formou písemných poznámek.

6.2.1 Příprava na výzkum

Během přípravy výzkumného šetření bylo vybráno výzkumné prostředí, a to v mateřské škole v obci Čelákovice, kde jsou vzdělávány tři vybrané výzkumné vzorky, a to tři sestry (trojčata) s diagnózou lehkého mentálního postižení. Dívky jsou zapojeny do výchovně vzdělávacího procesu v rámci inkluze. Na základě uvedených výzkumných metod bylo umožněno výzkumné šetření provádět během stanoveného časového harmonogramu, který souvisel s aplikací uvedených výzkumných metod během celého průběhu výchovně vzdělávacího procesu ve třídě mateřské školy, kterou vybrané dívky s lehkým mentálním postižením navštěvují. Vzhledem ke jmenovanému postižení jsou tři vybrané dívky vzdělávány dle vypracovaného individuálního vzdělávacího plánu, který slouží k výchovně vzdělávacímu rozvoji podle obsahu daného učiva. Po celou výzkumnou dobu při výchovně vzdělávacím procesu byla autorka inspirována metodickou odbornou literaturou prostřednictvím systémové podpory inkluzivního vzdělávání v ČR, např. dle Katalogu metodického manuálu metod podpůrných opatření od autora Milana Valenty a kol. (2015), který zpřehledňuje formy práce při každodenní pedagogické činnosti s dětmi s lehkým mentálním postižením.

Časový harmonogram výzkumu

Příprava výzkumu 10/2019 : sběr dat

Samostatný výzkum 11/2019–12/2019 : aplikace výchovně vzdělávacích činností u vybraných dětí s lehkým mentálním postižením dle individuálního vzdělávacího plánu

Zpracování výzkumu 01/2020 : zhodnocení dosaženého posunu u vybraných dětí s lehkým mentálním postižením na základě činností dle individuálního vzdělávacího plánu

6.3 Etika výzkumu

V rámci období výzkumu byla u tří vybraných dívek zachována anonymita za účelem dodržení etických pravidel v průběhu výzkumného šetření. Výzkumné šetření probíhalo v souladu s řádem denního programu a režimu třídy tak, aby aplikovaný

výchovně vzdělávací proces byl uskutečněn v klidném a ničím nerušeném prostředí. Při výzkumném šetření byla vytvořena spontánní atmosféra, která vedla k navázání pocitu důvěry u vybraných dětí s lehkým mentálním postižením, ale současně i s kolektivem třídy mateřské školy za účelem zajištění informací, které byly důležitou součástí zvoleného typu metodologie výzkumu. Z hlediska stanovených předpisů vyplývajících z GDPR a zmíněných etických důvodů byly osobní údaje u vybraných dětí a jejich rodičů v praktické části bakalářské práce upraveny a pozměněny.

6.4 Charakteristika místa šetření

„Příspěvková organizace Mateřská škola, Čelákovice, vznikla jako samostatný právní subjekt rozhodnutím zřizovatele dne 21. 6. 2007. Do sítě škol byla zařazena rozhodnutím Krajského úřadu Středočeského kraje ze dne 2. 7. 2008 s účinností od 1. 9. 2008. Vzhledem k rekonstrukci budovy se rozhodnutím Krajského úřadu Středočeského kraje místem poskytovaného vzdělávání nebo školských služeb s účinností od 1. 9. 2008 staly pronajaté prostory bývalé školní družiny ZŠ Čelákovice s kapacitou školy pro 22 dětí.“ (ŠVP, MŠ Čelákovice, 2019, s. 4)

„Slavnostní otevření zrekonstruované MŠ proběhlo 30. 8. 2009. Místem poskytovaného vzdělávání je od 1. 9. 2009 Mateřská škola Čelákovice příspěvková organizace. Povolená maximální kapacita v mateřské škole je 168 dětí.“ (ŠVP, MŠ Čelákovice, 2019, s. 4)

Mateřská škola se nachází v moderní zrenovované dvoupatrové budově. Budova je situována nedaleko centra města Čelákovice. Město Čelákovice se nachází ve středním Polabí, v atraktivním městě rozloženým na levém břehu Labe s velmi dobrou dostupností do hlavního města Prahy. Mateřská škola se zaměřuje především na prvky regionální výchovy, kterou charakterizuje ve vlastním ŠVP. Mateřská škola má 7 tříd rozmístěných na třech pavilonech, vlastní kuchyň, provozní zázemí, byt školníka, 2 kryté terasy, 1 otevřenou terasu a vlastní školní zahradu se třemi hřišti, kde u jižního hřiště bylo vybudováno dopravní hřiště a mlhoviště. Budovy jsou rozděleny na pavilony A, B, C. V pavilonu A se v přízemí nachází oranžová třída Žirafky. V prvním patře je umístěna červená třída Kytíčky a ve druhém patře je světle zelená třída Želvičky, na místnost třídy navazuje krytá terasa. V dalším pavilonu B se v přízemí nachází tmavě zelená třída Lvíčata. V prvním patře je umístěna žlutá třída Sluníčka a ve druhém patře

se nachází fialová třída Šnecci umožňující příchod na krytou terasu. Pávilon C poskytuje v přízemí technické zázemí budovy, které tvoří kuchyně, šatna, sklady a byt školníka. V prvním patře je umístěna kancelář ředitelky, kabinety a archiv. Ve druhém patře se nachází poslední světle modrá třída Motýlci s průchodem na otevřenou terasu a hřiště. Pedagogické personální zajištění mateřské školy tvoří 14 pedagogických pracovníků a 5 asistentek pedagoga. Provozních zaměstnanců je 9. Provoz mateřské školy se uskutečňuje v časovém rozmezí od 6:30 do 17:00 hod. Třídy jsou vybaveny novým nábytkem. V každé třídě jsou umístěny magnetické tabule. Třídy mají pestrý výběr hraček pro všechny věkové skupiny včetně barevných sítí sloužících k výstavě obrázků a nástěnných hracích prvků. Všechny třídy jsou vybaveny velkými molitanovými sestavami na hry. Třídy vlastní cvičební náčiní, hudební nástroje a výtvarné potřeby. Vzdělávací nabídka odpovídá věkovému složení dětí. Počítá se s aktivní účastí a samotným rozhodováním dítěte. Mateřská škola má snahu, aby se dětem dostávalo srozumitelných pokynů. Ve třídách jsou nastavena jasná pravidla vhodného chování, které si třídy vizualizují různými obrázky s pohádkovými postavkami představující určitou činnost. Mateřská škola usiluje o to, aby třídy byly kamarádkým prostředím a zázemím pro děti, v němž děti rády tráví čas. Velkým kladem mateřské školy je snaha ovlivňovat děti prosociálním směrem. Mateřská škola je nakloněna novodobým trendům společného inkluzivního vzdělávání, protože inkluzi vnímá jako výzvu a čas pro vhodný vývoj v naší společnosti, který vytváří lepší podmínky k výchovně vzdělávací činnosti dětí se speciálně vzdělávacími potřebami. Za těchto podmínek mají děti se speciálně vzdělávacími potřebami menší problémy s osamostatňováním. Třídy mají k dispozici pracovní zóny určené pro přímou práci asistenta pedagoga a prostory k ukládání metodických pomůcek a materiálů. Mateřská škola vlastní obrázkové karty (piktogramy), odbornou literaturu, rozfázované knihy a obrázkový systém. MŠ spolupracuje s pedagogicko-psychologickou poradnou, speciálně pedagogickým centrem a s Asociací pomáhající lidem s autismem – NAUTIS. (ŠVP, MŠ Čelákovice, 2019)

Vzhledem k rozsahu bakalářské práce se autorka zabývala pouze oblastí výchově vzdělávacího procesu u dětí s lehkým mentálním postižením (dále jen LMP). V současné době jsou ve třídě Kytíčky začleněny 3 dívky (trojčata) s LMP. Pedagogickou činnost zajišťují dvě třídní učitelky společně s asistentkou pedagoga, které spolupracují se speciálně pedagogickým centrem a logopedickým pracovištěm, kam dívky s rodiči docházejí. Třída Kytíčky se zaměřuje především na výtvarnou

a tělesnou činnost. Pedagogové děti vzdělávají tak, aby uměly určit a pojmenovat jednotlivé barvy. K pohybovým činnostem jsou využívány pomůcky: šátky, padák, míče či obruče. Děti jsou výchovně vedeny k porozumění a sounáležitosti v třídním kolektivu. V Kytíčkách se pracuje s různorodým i přírodním materiálem a je dbáno na prohlubování vědomostí čerpaných v daném regionu. Tato třída často chodí na procházky po městě, kde se děti seznamují s významem hlavních budov města Čelákovice. Ve třídě Kytíček je vynaložena snaha s cílem vytváření fungujícího kolektivu, kde převládá klidná a kamarádká atmosféra. (ŠVP, MŠ Čelákovice, 2019)

6.5 Charakteristika výzkumného souboru a průběh výzkumného šetření

Výzkumné šetření bylo uskutečněno na základě domluvy s paní ředitelkou v mateřské škole v Čelákovících, kterou navštěvují tři dívky (trojčata) předškolního věku. Dívkám bylo diagnostikováno lehké mentální postižení (LMP) a jsou v mateřské škole vzdělávány dle individuálního vzdělávacího plánu. Mateřská škola spolupracuje s příslušným speciálně pedagogickým centrem, které dívky navštěvují. Vybrané dívky dochází do třídy Kytíčky, kde výchovně vzdělávací proces probíhá pod vedením pedagogů ve složení - dvě paní učitelky ve třídě a asistentka pedagoga. Všechny uvedené informace v praktické části bakalářské práce jsou publikovány se souhlasem zákonných zástupců vybraných dětí. Jména vybraných osob jsou pozměněna. V rámci zvolené výzkumné metody nestandardizovaného rozhovoru s rodiči byly sestaveny kazuistiky, dle kterých byl následně vypracován individuálního vzdělávací plán. Předškolní inkluzivní výchovně vzdělávací proces byl popsán v individuálním vzdělávacím plánu. Individuální vzdělávací plán byl vypracován zároveň podle výsledků z pedagogicko-psychologického vyšetření, které stanovilo odborné doporučení včetně diagnostického závěru. Na základě výzkumné metody pozorování bude popsán současný stav u tří vybraných dívek s lehkým mentálním postižením, který vyhodnocuje úroveň posunu ve výchovně vzdělávacím procesu dle stanovených jednotlivých kritérií vycházejících z individuálního vzdělávacího plánu.

Kazuistika dítěte č. 1

Jméno: Barunka

Měsíc a rok narození: duben 2014

Věk: 5 let a 6 měsíců

Diagnóza: lehké mentální postižení

Rodinná anamnéza:

Barunka se narodila v roce 2004 v úplné rodině. Pochází z trojčat (tři sestry). Bydlí s rodiči v panelovém domě ve městě. Matka pracuje jako pokladní v supermarketu. Otec je zaměstnán jako automechanik. Oba rodiče mají harmonický vztah. Rodině často pomáhají s chodem domácnosti včetně vyzvedávání trojčat z mateřské školy obě babičky.

Osobní anamnéza:

Riziková prenatální a perinatální anamnéza z trojčat, nedonošenec. Raný psychomotorický vývoj pomalejší, ale jinak bez nápadností. Barunka je sledována v ortopedické ambulanci a péči dětského neurologa. Navštěvuje pravidelně logopedii. Také je v péči foniatrické kliniky se závěrem: symptomaticky opožděný vývoj řeči při lehkém mentálním postižení, sluch oboustranně v normě. Barunka dochází do SPC. Dle rodičů do mateřské školy chodí ráda. Rodiče u dcery pozorují obtížnější výchovnou zvladatelnost, vzdor a negativismus, který narůstá přibližně posledního půl roku ve školní i domácím prostředí. Společnému kontaktu s dětmi se nevyhýbá. Barunka má zájem o rozvíjející činnosti, ale u všeho vydrží jen krátce. Má své oblíbené herní činnosti. Často ji provokují sestry nevhodným chováním, je vůči nim potom agresivní. Barunka je nevyzrálá, nevhodné chování sester napodobuje. Asistentka pedagoga musí Barunku motivovat k posílení vnímání průběhu režimových činností.

Psychologické vyšetření speciálně pedagogického centra v 11/2019

Barunka navazuje kontakt s dospělou osobou bez zábran. Sklon k negativismu souvisí s projevem, je-li vystavena jakémukoliv požadavku. Barunka je po emočně-sociální stránce nevyzrálá. Po krátké chvíli naváže kontakt, od rodičů se odloučí bez obtíží, ochotně přistupuje k řízené činnosti. Oční kontakt je trvale slabší. Na židli u stolku vytrvá jen krátce, má tendenci odcházet, lze ji ale usměrnit a u řízené činnosti udržet na základě motivace asistentky pedagoga, která Barunce tlumočí pokyny učitelky, zjednodušuje instrukce. Barunka se účastní všech aktivit v MŠ. Plní činnosti, které jí baví. Zvládá obsluhu, zažité rituály režimu dne včetně programu v třídě. Umí i bez afektu ukončit hru a věnovat se jiné činnosti. Dokáže verbálně vyjádřit svoje potřeby. Vokalizuje řeč navenek s hojnou slovní produkcí, převážně jde ale o echochálie. Barunka vyhledává fyzický kontakt. Její chování odpovídá chování mladšího dítěte. Při řízeném hovoru Barunka odpovídá stručně a jednoduše. Opakuje slova po dospělém. O podnětový materiál se zajímá. Ke konci vyšetření je unavená, polehává na pracovní stůl, zvedá se ze židle. K činnosti ji lze slovně i fyzicky navrátit. Dokončuje všechny zadané úkoly. Aktuální rozumová úroveň dle testu (S-B test) se nachází v dolním pásmu lehkého mentálního postižení. Barunka pojmenuje víc než polovinu obrázků testového souboru, v oblasti kvantitativního myšlení zvládne číselnou řadu do deseti. Má slabší krátkodobou paměť. S postupným vzděláváním u Barunky dochází k výraznému posunu v oblasti kvantitativního myšlení a krátkodobé zrakové paměti.

Speciálně pedagogické vyšetření v 11/2019

Barunka ve známém prostředí navazuje kontakt přiměřeně ke svým schopnostem. Udává, že se jí ve školce líbí, má tam kamarádky. Řeč je srozumitelná jen v kontextu. Obtíže činí delší slova. V řeči je patrná patlavost. Spolupracuje, snaží se však práci odbýt, nezamýšlí se. Barvy pojmenuje méně spolehlivě. Početní řada je vytvořena v oboru do deseti. Manipulace s názorným matematickým materiálem se jí daří s dopomocí. Tužku drží neobratně v pravé ruce. Kreslí hlavonožce. Snaha o nápodobu psacího písmena se jí celkem daří. U Barunky je zkřížená lateralita – dominance pravé ruky a levého oka.

Doporučení:

Doporučuje se Barunku i nadále inkluzivně vzdělávat s využitím podpůrného opatření třetího stupně, včetně personální podpory. Asistent pedagoga bude moci částečně působit i jako asistent sdílený (trojčata). Věnovat se k upevnění a rozvoji sebeobslužných dovedností, upevňování pracovních návyků a řečových dovedností. U Barunky je velmi vhodné využívat vizualizaci denního režimu v podobě obrázků a piktogramů. Po dohodě s rodinou dále volit vhodnou motivaci, nejlépe materiální, např. pochutinu nebo samolepku.

Celkové zhodnocení a doporučení z uvedených vyšetření:

Barunka se myšlením nachází v dolním pásmu lehkého mentálního postižení. Jsou sledovány drobné nápadnosti v sociálním kontaktu v souvislosti s diagnózou lehkého mentálního postižení. Vhodné je tedy posílení socializace. Projevuje se symptomatická vada řeči. Barunka potřebuje posílit návyky v sebeobsluze. Další výchova a vzdělávání bude probíhat podle konkrétních doporučení v jednotlivých oblastech dle ŠVP a IVP.

Kazuistika dítěte č. 2

Jméno: Janička

Měsíc a rok narození: duben 2014

Věk: 5 let a 6 měsíců

Diagnóza: lehké mentální postižení

Rodinná anamnéza:

Janička se narodila v roce 2004 v úplné rodině, která je totožná, včetně výše uvedené rodinné anamnézy pro všechny tři vybrané dívky, protože se jedná o sestry (trojčata).

Osobní anamnéza:

Riziková prenatální i perinatální anamnéza – nedonošenec. Janička je opožděna ve většině vývojových oblastí, zejména v oblasti jemné a hrubé motoriky i v oblasti řečové. Janička pravidelně navštěvuje klinickou logopedii. Má také lehkou oční vadu korigovanou brýlemi. Rodiče uvádějí, že se Janička často projevuje vzdorovitě při plnění zadaného úkolu jak v domácím prostředí, tak i v mateřské škole. Při většině činností v mateřské škole musí Janičku neustále povzbuzovat asistentka pedagoga. Janička je v chování nevyzrálá, občas napodobuje nevhodné chování své sestry Barunky. Asistentka pedagoga uvádí, že Janička vykazuje přístup k činnostem i v důsledku své pohodlnosti. Mateřská škola velice dobře a aktivně spolupracuje s SPC. Janička má vypracovaný IVP.

Psychologické vyšetření speciálně pedagogického centra v 11/2019

U Janičky se objevují občas výchovné obtíže. Po emočně–sociální stránce je nezralá. Není agresivní. Janička se aktivně zajímá o úkoly školního charakteru, ale potřebuje neustálou motivaci a povzbuzování. Vydrží se soustředit po celou dobu vypracování úkolu. V řeči přetrvává artikulační neobratnost s prvky dyslalie a dysgramatismu. Užívává dětský slovník. Janička má chudší slovní zásobu. Na otázku většinou neodpoví, pokud ano, tak nepřesně a jednoslovně. Umí se ale vyjadřovat ve větách. Janička se snaží samostatně vyjadřovat své potřeby. Ze tří sester je nejméně problémová. Janička se v neznámém prostředí dobře adaptuje. Bez problémů se odloučí od rodičů, na vyšetření do SPC se těší. Sociální kontakt navazuje spontánně. Janička je vstřícná a přátelská, vyhledává sociální kontakt. Její chování odpovídá chování mladšího dítěte. Směje se bez důvodu. O podnětový materiál se zajímá, řízená činnost ji baví. S dospělým kooperuje, ochotně spolupracuje. Pozornost u Janičky se jeví jako přiměřená věku. Janička se dle testu rozumových schopností (S-B test) nachází v pásmu lehkého mentálního postižení. Pojmenuje většinu obrázků testového souboru, ukáže všechny části těla, jednoslovně odpoví 2 otázky zaměřené na verbální porozumění, daří se jí v oblasti kvantitativního myšlení (práce s počty). Má slabě průměrnou krátkodobou zrakovou paměť.

Speciálně pedagogické vyšetření v 11/2019

Janička navazuje kontakt ve známém prostředí přiměřeně ke svým schopnostem. Zrak má korigován brýlemi. Do mateřské školy chodí velmi ráda, má tam své kamarádky. Vyjadřovací schopnosti jsou slabší s dysgramatismy. Na obrázku vyjmenuje jen jednotlivosti. Spolupracuje, snaží se vyhovět, patrný je motorický neklid. Barvy Janička pojmenuje. Početní řadu vytvoří v oboru do deseti. Manipulace s názorným matematickým materiálem se Janičce daří s částečnou dopomocí. Tužku drží neobratně v pravé ruce. Kreslí hlavonožce. Nápodoba prvků psacího písma se Janičce nedaří. Zkřížená lateralita - dominance pravé ruky a levého oka.

Celkové zhodnocení a doporučení z uvedených vyšetření

Janička má celkově opožděný rozumový vývoj v pásmu lehkého mentálního postižení. Janička je zařazena do třetího podpůrného stupně. Vzdělávání v mateřské škole bude probíhat dle vypracovaného individuálního vzdělávacího plánu s dopomocí asistentky pedagoga, která dopomáhá jejím sestřím (trojčata). U Janičky je doporučeno rozvíjet upevnění pracovních návyků včetně rozvoje řečové úrovně.

Kazuistika dítěte č. 3

Jméno: Anička

Měsíc a rok narození: duben 2014

Věk: 5 let a 6 měsíců

Diagnóza: lehké mentální postižení

Rodinná anamnéza

Anička se narodila v roce 2004 v úplné rodině, která je totožná s výše uvedenou včetně rodinné anamnézy pro všechny tři vybrané dívky, protože se jedná o sestry (trojčata).

Osobní anamnéza

Riziková prenatální a perinatální anamnéza z trojčat, nedonošenec. Opožděný psychomotorický vývoj, pozdní nástup chůze (ve 2,5 letech). Anička je v péči ortopedické ambulance a klinické logopedie. Ve většině oblastí nesplňuje nároky fyzického věku. Anička se svým chováním projevuje občas nevhodně v důsledku napodobování nevhodného chování svých sester. V chování je dívka nevyzrálá. Mateřská škola má vypracovaný IVP v souladu s doporučením SPC.

Psychologické vyšetření speciálně pedagogického centra v 11/2019

Anička je sociálně a emočně nevyzrálá, občas se u Aničky objevují výchovné potíže s projevy agrese a vzdoru. Zajímá se pouze s dopomocí a pobízení asistentky pedagoga k úkolům a řízené činnosti v mateřské škole. Má chudou slovní zásobu s přetrváváním dyslalie. Užívá mluvu mladšího dítěte, než je Anička ve svém věku. Chování Aničky odpovídá chování mladšího dítěte. Oslabená je i oblast verbálního porozumění, jednoduchým pokynům rozumí. S dospělým kooperuje ochotně. Pozornost se jeví jako přiměřená věku. Vydrží se soustředit během vyšetření. Současná úroveň rozumových schopností dle (S-B testu) se nachází v pásmu lehkého mentálního postižení. Anička pojmenuje větší část obrázků z testového souboru, ukáže všechny části těla, zodpoví 3 otázky na verbální porozumění, daří se jí v oblasti kvantitativního myšlení (práce s počty). Anička má oslabenou krátkodobou zrakovou paměť.

Speciálně pedagogické vyšetření v 11/2019

Anička dle svých schopností ve známém prostředí navazuje kontakt bez problémů. V mateřské škole se jí velice líbí, protože má hodně kamarádů, ráda si hraje s auty. Vyjadřovací schopnosti jsou výrazně oslabené, vyjadřuje se jednoslovně (dyslalie). Na předloženém obrázku vyjmenovává jen jednotlivosti (podstatná jména). Ochotně spolupracuje. Přítomen je drobný motorický neklid. Barvy pojmenuje zčásti. Početní řada je vytvořena do deseti. Tužku drží křečovitě a neobratně. Nakreslí hlavonožce. Kresba je drobná. Pokouší se psát některá hůlková písmena. Lateralita souhlasná – pravá.

Celkové zhodnocení a doporučení z uvedených vyšetření

Anička má celkově opožděný rozumový vývoj a nachází se v pásmu lehkého mentálního postižení. Na základě závěru vyšetření je Aničce přiznán třetí stupeň podpůrného opatření. Doporučuje se upřednostňovat rozvoj řečových dovedností. Upevňovat pracovní návyky a rozvíjet sebeobslužné dovednosti s využitím dopomoci asistentky pedagoga, která dopomáhá její sestře (trojčata). Vzdělávání v mateřské škole probíhá dle IVP.

Individuální vzdělávací plán 2019/2020

V rámci výzkumného šetření byly rozvíjeny uvedené následující jednotlivé výchovně vzdělávací oblasti pro dosažení a posílení úrovně rozvoje u vybraných dětí s LMP, které jsou uvedeny v individuálním vzdělávacím plánu. Koordinace výchovně vzdělávacího procesu probíhá na základě doporučení speciálně pedagogického centra a vzájemné dohody třídního pedagoga společně s asistentkou pedagoga u vybraných dětí s lehkým mentálním postižením.

Individuální vzdělávací plán: školní rok 2019/2020 (Barunka)

Konkrétní cíle a obsah učiva jsou rozvrženy do jednotlivých oblastí:

1. Komunikace
2. Sociální chování
3. Logopedie
4. Smyslová výchova
5. Abstraktně vizuální výchova
6. Pohybová výchova
7. Sebeobsluha

1. Komunikace

Zaměřit se na podporu komunikace s dětmi při hře. Porozumět pokynům, vyřizovat jednoduché zprávy (dětem, paní učitelce, asistentce pedagoga). Umět si říci

o pomoc při oblékání a obouvání. Podporovat vyjadřování svých přání a potřeb. Posílit verbální porozumění. Rozvíjet odpovědi v souvislosti s potlačením vyhýbáním se rozhovoru. Komunikaci je doporučeno posilovat a rozvíjet s využitím augmentativní a alternativní komunikace dle piktogramů, obrázků nebo s užitím prostředků nonverbální komunikace (pohled, vizuálně motorické znaky, gesta, mimika).

2. Sociální chování

Zapojovat Barunku do společných her a činností s ostatními dětmi včetně společných akcí pořádaných mateřskou školou. Posilovat vnímání při zařazení režimu dne, zároveň zvolit vhodnou motivaci, která povede k pozitivnímu vnímání denního režimu. Odlehčovat negativní emoce spojené s útočivým chováním svých sester.

3. Logopedie

U Barunky je vhodné řídit se pokyny klinického logopeda. Procvičovat slovní spojení dle vizualizace, pomocí obrázků. Zdůrazňovat zřetelnost při výslovnosti. Snažit se o používání řeči ve správné osobě. Upevňovat formou hry mechanické opakování slabik a slov. Posilovat mluvidla dle vizualizace nebo před zrcadlem s pomocí motivace.

4. Smyslová výchova

U Barunky se doporučuje rozvíjet zrakové vnímání, hmatové vnímání a sluchové vnímání při hrách a činnostech s ostatními dětmi i individuálně.

Zrakové vnímání

Aktivně prohlížet s Barunkou obrázky s verbálním projevem. Přiřazovat tvary dle barev. Rozpoznávat stejné dvojice. Soustředit se na spojení oko – ruka (důležité pro psaní). Zdokonalovat zrakovou paměť s využitím vnímání a pozorování předmětů.

Hmatové vnímání

Důsledné procvičování jemné motoriky, především správné držení tužky, štětce a nůžek. Procvičování zapínání zipu a knoflíku. Skládání papíru. Použití keramického materiálu k tvoření jednoduchých předmětů.

Sluchové vnímání

Rozvíjení vnímání síly zvuku rozlišení (potichu x nahlas), pomocí využití hudebních nástrojů.

5. Abstraktně vizuální myšlení

Posilování logického myšlení (více x méně x stejně). Určování směrů (vlevo x vpravo). Rozlišování tvarů, názornost pohybů. Rozvíjení matematických představ dle pracovních listů a didaktických pomůcek.

6. Pohybová výchova

Jemná motorika

Převrácení oblečení. Procvičování prstových cvičení, uvolňovací cviky. Využití výtvarné výchovy s kladením důrazu na správný úchop štětce, využití lepidla k dolepení obrázků na papír včetně vystřihovánek (činnost s nůžkami).

Hrubá motorika

Využívání tělocvičného náčiní. Zapojovat lokomotorické cviky (poskoky, přeskoky, přelézání, podlézání). Jízda na hracím odraždle, včetně správných zatáček ve směru odražení na ploše. Vhazování míče do látkových děr v bráně. Znat pravidla při společných hrách.

Grafomotorika

Zaměřit se s Barunkou na spojování bodů čarou. Učit se správné držení tužky a štětce, správné použití čar (vodorovně x svisle), procvičovat nápodobu písma, využívat pracovní listy.

7. Sebeobsluha

Stolování

Upevňovat zásady správného stolování, správný úchop příboru včetně slušného chování při jídle.

Oblékání

Nacvičovat samostatnost při oblékání a svlékání, včetně samostatnosti při obouvání a vyzouvání, rozpoznat své oblečení. Snažit se rovnat své věci a ukládat je na své místo.

Hygiena a WC

Dbát o bezpečné chování v umývárně a na toaletě, uvědomit si pravidlo mytí rukou po toaletě, správně používat mýdlo, nehrát si s mýdlem ani vodou.

Individuální vzdělávací plán: školní rok 2019/2020 (Janička)

Konkrétní cíle a obsah učiva jsou rozvrženy do jednotlivých oblastí:

1. Komunikace
2. Sociální chování
3. Logopedie
4. Smyslová výchova
5. Abstraktně vizuální výchova
6. Pohybová výchova
7. Sebeobsluha

1. Komunikace

Upevňovat rozvíjení komunikace při společné hře Janičky s ostatními dětmi, aby byl podporován komunikační potenciál v kolektivu třídy. Janička potřebuje zdokonalovat verbální porozumění dle zvolené situace při programu ve třídě. Lépe se tak zapojí do programových řízených činností. Verbální komunikaci s Janičkou bude významné rozvíjet na základě využití augmentativního a alternativního komunikačního

systemu (AAK), který jí pomůže s vlastním vyjadřováním a významně usnadní porozumění řeči.

2. Sociální chování

Doporučuje se rovněž usměrňování Janiččiny vzdorovitosti pomocí motivace, dále její začleňování do všech možných kulturních akcí mateřské školy a posilování vnímání při režimu dne.

3. Logopedie

Vhodné je důsledně s Janičkou opakovat slovní spojení dle obrázků, dbát na správnou výslovnost. Posilovat mluvidla před zrcadlem dle pokynů logopeda. Rozvíjet řeč pomocí vizualizace a nepřímých metod k odstraňování dyslalie v podobě cvičení (hlasy zvířat, zvuky dopravních prostředků apod.). Formou hry posilovat s Janičkou fixaci hlásek, formou čtení, říkadel, básniček pracovat na zacílení automatizace výslovnosti hlásek.

4. Smyslová výchova

Úkolem je rozvíjet smysly při individuální činnosti s asistentkou pedagoga i při hrách s ostatními dětmi.

Zrakové vnímání

Soustředit se na spojení oko – ruka, velmi důležité pro Janičku s ohledem na psaní. Doporučuje se také posilovat zrakové vnímání pomocí her dle barevných didaktických pomůcek.

Hmatové vnímání

Tuto dovednost rozvíjet pomocí skládání papíru, ohýbání rohů, překlady. Jednotlivé úkony cílit na procvičování se zaměřením na jemnou motoriku, především při výtvarné činnosti, zaměřit se na správný úchop štětce, nůžek, správné držení tužky.

5. Abstraktně vizuální myšlení

Posilovat logičnost pomocí vizualizace předmětů (více x méně x stejně), určování směrů dle názornosti (vlevo x vpravo), určování polohy (nahore x dole, za, před). Rozvíjet matematické představy dle určeného vzorce, určit geometrické tvary pomocí doplňovacího materiálu, učit pojmenování barev.

6. Pohybová výchova

Jemná motorika

Procvičovat manipulací s prvky na stavebnici. Stavění jednotlivých částí různých tvarů kostiček. Vkládat papírové karty do obálek, navlékat dřevěné korálky na provázek pomocí platového navlékače. Posilovat cvičení s prsty pomocí uvolňovacích cviků.

Hrubá motorika

Posilovat s využitím tělocvičného náčiní pomocí míčků a vhazováním do barevných košů. Učit se udržovat rovnováhu při chůzi na lavičce. Vhodné jsou pro Janičku míčové hry. Je vhodné procvičovat prolézání v hracích prvcích (mašinka, lanový chodníček).

Grafomotorika

Procvičování dle grafomotorických pracovních listů. Nápodoba písma dle předlohy. Obtahování obrysů dle předlohy. Využívat omalovánky v souvislosti se správným úchopem tužky, pastelky. Procvičování stříhání včetně jednoduchých průstříhů dle zvolené tvrdosti papíru.

7. Sebeobsluha

Stolování

Zautomatizovat zásady správného stolování, včetně slušného chování při jídle. Umět znát zasedací pořádek při stravování (nepřesouvat se na jiné místo).

Oblékání

Procvičovat rozpoznávání svého oblečení, nacvičovat samostatnost při oblékání v šatně, ukládat si své věci na správné místo dle své obrázkové značky. Podílet se na rozepínání zipu, používat nácvikovou pomůcku pro zdokonalení zapínání knoflíků a vázání tkaniček.

Hygiena a WC

Důsledně zdokonalovat bezpečné chování při obsluze v umývárně a na toaletě, neplýtvat mýdlem a vodou (správné použití).

Individuální vzdělávací plán: školní rok 2019/2020 (Anička)

Konkrétní cíle a obsah učiva jsou rozvrženy do jednotlivých oblastí:

1. Komunikace
2. Sociální chování
3. Logopedie
4. Smyslová výchova
5. Abstraktně vizuální myšlení
6. Pohybová výchova
7. Sebeobsluha

1. Komunikace

Je vhodné rozvíjet u Aničky komunikaci tak, aby podnětem byla kolektivní motivační hra, při které Anička posílí přirozeně verbální porozumění. Dále podporovat Aničku k samostatnému vyjádření svých přání a potřeb např. při potřebě na toaletu, potřebě při převlečení oděvu. Posílit vyřízení jednoduchých zpráv. Využívat pomoci obrázků, procvičovat popisování věcí na obrázku, odpovídat na kladené jednoduché otázky. Učit se používat kombinaci podstatné jméno a sloveso.

2. Sociální chování

Zapojovat Aničku do všech společných akcí třídy i programových akcí, které pořádá mateřská škola. Usměrnovat negativismus a vzdor k ostatním dětem formou motivace a navození přátelské atmosféry v kolektivu. Směřovat Aničku v souvislosti k pochopení autority ve třídě.

3. Logopedie

Procvičovat řeč dle pokynů klinického logopeda. Zaměřit se na procvičení mluvidel před zrcadlem pomocí mimiky. Rozvíjet slovní spojení dle vizualizace pomocí obrázků. Klást důsledný důraz na zřetelnost při výslovnosti. Využívat řeč ve správné osobě. Využívat barevné didaktické pomůcky k popisu tvarů. Třídít obrázkové kartičky k pojmenování druhu daných zobrazených věcí.

4. Smyslová výchova

Zrakové vnímání

Procvičovat zrak po dobu zvolené hry s využitím didaktických pomůcek (obrázkové karty sloužící k hledání rozdílů a podobností). Učit se správné spojení oko – ruka.

Hmatové vnímání

Posilovat zapínání knoflíků a zipu na oblečení s možností využití cvičného panelu. Při výtvarné činnosti důsledně se zaměřit na správný úchop štětce, tužky a nůžek. Procvičovat při práci s papírem stříhání dle obrysů. Soustředit se na spojení oko - ruka. Pomocí modelíny vytvářet jednoduché tvary a předměty.

5. Abstraktně vizuální myšlení

Dle individuálních pomůcek posilovat logické myšlení. Uvědomit si správnost určení směrů a polohy podle názornosti pohybů. Znat tvary včetně jejich rozlišení.

Posilovat myšlení k zvládnutí práce v oboru číselné řady a její matematické představy na základě vizualizace.

6. Pohybová výchova

Jemná motorika

Procvičovat uvolňovací prstová cvičení, navlékat korálky, doplňovat barevné plastové žetonky do mozaiky dle obrázkové předlohy. Je doporučována práce s keramickou hmotou. Také lepení obrázků do určených rámečků a převracení oblečení v šatně své třídy.

Hrubá motorika

Rozvíjet s pomocí tělocvičného náčiní lokomotorickými cviky (poskoky, přeskoky, přelézání, podlézání). Protahovacími cviky s dopomocí na žebřinách včetně lezení ve směru nahoru a dolů. Cviky s míčem, házení míče na cíl, kutálení míče k cíli. Relaxačními cviky pracovat s koordinací těla dle zvukového signálu.

Grafomotorika

Procvičovat vybarvení obrázků dle pracovních listů, zvládnout tahy tužkou, svislé a vodorovné čáry, posilovat kreslení postavy nebo jednoduchého obrázku, napodobovat tvary psacích písmen, klubíčko.

7. Sebeobsluha

Stolování

Upevňovat zásady správného stolování včetně správného použití příboru. Zlepšit chování při jídle. Vhodné sezení při jídle. Důsledně zlepšit sebeobsluhu při jídle (zvládnout po sobě odnést talíř, skleničku, příbor).

Oblékání

Zvládnout si rozpoznat své oblečení, uklidit si po sobě oblečení v šatně včetně celkového nácviku samostatnosti při oblékání a svlékání.

Hygiena a WC

Posilovat správné použití mýdla, nehrát si s vodou ani s mýdlem – zautomatizovat návyky. Učit se vhodnému a bezpečnému chování v umývárně a na toaletě, poznat dle piktogramu své místo na hygienické věci.

Shrnutí

Na základě výše uvedených individuálních vzdělávacích plánů byly v rámci průběhu výzkumného šetření aplikovány navržené výchovně vzdělávací činnosti pro zlepšení úrovně rozvoje u tří vybraných dívek s lehkým mentálním postižením. Výchovně vzdělávací činnosti byly zařazeny v průběhu výzkumného období v měsíci: říjen 2019 – leden 2020 dle programu, který probíhá podle ŠVP „*Umění, sport a svět kolem nás*“ s prvky regionální výchovy v MŠ Čelákovice. Pro zpřehlednění jsou uvedeny názvy jednotlivých tematických bloků, podle kterých byly výchovně vzdělávací činnosti zaměřeny. Vybrané dívky s lehkým mentálním postižením byly vzdělávány a rozvíjeny během týdenního programu a režimu mateřské školy v rámci inkluze společně s kolektivem třídy. Aplikované výchovně vzdělávací činnosti byly navrženy v souladu s konkrétními jednotlivými obsahovými cíli navrženého učiva vycházejícího z individuálních vzdělávacích plánů pro tři vybrané dívky s lehkým mentálním postižením. Výchovně vzdělávací činnosti se během výzkumného období vzájemně prolínají dle stanovených tematických okruhů tak, aby byla splněna a posílena cílená úroveň rozvoje u tří vybraných dívek s lehkým mentálním postižením.

Výchovně vzdělávací činnosti dle obsahu učiva IVP: školní rok 2019/2020

Barunka

V měsíci říjnu, listopadu, prosinci a lednu byly výchovně vzdělávací činnosti pro Barunku zaměřeny v souladu s názvy, které vychází ze vzdělávacího obsahu ŠVP v daném výzkumném období. Září a říjen: „*Barvy podzimu*“, listopad a prosinec: „*Kouzelné svátky*“, leden a únor: „*Sněhová peřina*“.

1. Komunikace

Z důvodu zlepšení a posílení komunikační úrovně byly pro Barunku zvoleny a aplikovány uvedené výchovně vzdělávací řízené činnosti:

Řízená činnost probíhala v komunitním kruhu, který byl utvořen pro potřeby vedení diskuse na dané téma čteného příběhu „*Do školky na dvorku přišel podzim*“. Barunka musela odpovídat podle přečteného příběhu na základě obsahu a stručného rozboru včetně názorné obrázkové vizualizace k příběhu a zhodnotit děj s vysvětlením vzdělávací filozofie vyplývající z příběhu. Na základě čteného textu byla Barunka vzdělávána se zaměřením na rozvoj verbální komunikace - řečových schopností, vnímání a porozumění při poslechu.

Hra na podzimního skřítky (narativní pantomima). Smyslem této hry bylo uvést Barunku do role podzimního skřítky, který sklízí do košíčku vhodné ovoce určené k podzimnímu sběru dle obrázkových kartiček v souvislosti s navléknutím klobouku podzimního skřítky na hlavu. Barunka po naplnění košíčku vhodným nasbíraným ovocem tak předala košíček včetně klobouku dalšímu kamarádovi, kterého určila podzimním skřítkem. Pomocí této hry byly u Barunky posilovány znalosti o podzimu včetně rozvíjení sociálního chování s rozšířením komunikace dle kladených otázek paní učitelky. (Co je v košíčku? Jakou barvu má jablíčko? Proč je sklízíme? Jak se jmenuje kamarád zvolený za podzimního skřítky?)

Dále byla Barunka rozvíjena názorným učením, kdy měla si vybrat vhodné oblečení s přicházející zimou: smyslem určené výchovně vzdělávací činnosti je rozmístění vybraného oblečení na stůl, kde Barunka vybírá a popisuje vhodné oblečení určené do chladného počasí společně s ostatními dětmi. Cílem činnosti je správně vybrané oblečení přemístit na svůj stoleček a společně kontrolovat správnost druhu oblečení. U Barunky tak bylo posíleno verbální porozumění, kde byla rozvíjena komunikace a vytváření pojmů při určování vhodného oblečení.

2. Sociální chování

Barunka byla zapojena při nácviu divadelního představení pro rodiče, kdy pomocí pohádkového děje s propojením doprovodné hudby rozvíjela společnou aktivitu včetně dramatizace v kolektivu třídy. Tato činnost posílila sociální vazby s ostatními dětmi ve třídě a vnímání řízené činnosti režimu dne.

Barunka se také učila uklízet hračky do příslušných plastových krabic společně s kolektivem třídy, upevnila si tak pravidla sociálního chování na základě soudržnosti při společné řízené činnosti s předem zapojeným motivačním prvkem - kdo hračky pěkně uloží do plastové krabice, získá obrázkovou samolepku.

3. Logopedie

Logopedická cvičení u Barunky probíhala na základě doporučení klinického logopeda, která jsou cílená k posílení a rozvoji řeči. Na začátku jsou vždy s Barunkou procvičena mluvidla, např. vysouvání a zasouvání jazyka před zrcadlem, použití bublifuku k vyfouknutí bublinky, opakování zvuků na otázky: Jak dělá vláček - šššššššš, jak syčí had – ssssssssss. Jak mňouká kočička – mňau. Dále pomocí obrázků v klidové zóně u stolečku byly na Barunku kladeny otázky dle jednoduché struktury: Kdo je na obrázku? Co drží v ruce? Co dělá maminka na obrázku? Jakou barvu má sluníčko na obrázku? Barunka posílila a procvičila rozvoj oromotoriky i řečové schopnosti a receptivní jazykové dovednosti.

4. Smyslová výchova

U Barunky bylo rozvíjeno zrakové vnímání, hmatové vnímání a sluchové vnímání při individuálních činnostech i s ostatními dětmi. Pro rozvoj zraku bylo použito několik předmětů rozmístěných na stolečku, které Barunka pozorovala a zároveň vnímala barvy, které pak určovala dle tvarů včetně jejich velikosti. S předměty Barunka manipulovala na základě úchopu a s využitím barevné mozaiky, do které předměty vkládala. Předměty Barunka musela umístit do vhodného políčka pro příslušný tvar předmětu. K rozvoji sluchového vnímání bylo použito ozvučených didaktických pomůcek, které při volbě správného obrázku lesního zvířete vydávaly zvířecí zvuky, a pomocí nápodoby zvuky zvířat Barunka opakovala. Dále poznávala dané druhy zvířat dle jejich zvuků. Dále sluchovou perцепci Barunka posilovala pomocí poznávání zvuků, které hledala po třídě, odkud byly jednotlivé zvuky produkovány v určité intenzitě. Barunka měla za úkol odhadnout vzdálenost dle intenzity zvuku, směru a zdroje zvuku. Výchovně vzdělávací činnost byla využita v návaznosti na týdenní téma „Zvířátka v lese“.

5. Abstraktně vizuální myšlení

Barunka měla za úkol rozpoznat různé geometrické tvary a zároveň z nich skládat předměty. Za každý správně určený geometrický tvar byla Barunka motivována obrázkovým razítkem se zvířecím motivem, který má ráda. Další vybranou rozvojovou aktivitou byl set obrázkových kartiček, které znázorňovaly protiklady ročního období. Barunka měla určit do příslušných vykrojených políček dva vhodně zvolené protiklady daného ročního období. Smyslem cvičení bylo posílení a rozvoj logické úvahy, a to pomocí velkých plastových magnetů, které zobrazují jednotlivé číslo. Barunka měla dle určené vizualizace magnetického čísla přiřadit na magnetickou tabuli správný počet barevných magnetků, který odpovídá danému číslu. U Barunky byla rozvíjena matematická představivost včetně logické úvahy a zároveň i rozvoj zrakového vnímání podle uskutečněné vizualizace.

6. Pohybová výchova

Jemná motorika

Na pracovním stole byly umístěny vystřihovánky s vánoční tematikou. Pomocí nůžek Barunka vystřihovala obrázky, které lepila na barevný tvrdý papír za účelem výroby vánočního přání pro rodiče. Během vzdělávací činnosti Barunka procvičovala dle ukázky uvolňovací prstové cvičení. Uvolňovala prsty, což jí výrazně pomohlo při práci s nůžkami. Barunka rozvíjela jemnou motoriku a posilovala soustředěnost s cílem výroby vánočního přáníčka s projevem radosti uskutečněného překvapení svým rodičům. Barunka pracovala mezi ostatními klidnými dětmi u stolečku s klidným a aktivním zapojením do stejné činnosti jako u ostatních dětí. Pro zlepšení jemné motoriky byla Barunce nabídnuta činnost navlékání dřevěných korálků na provázek pomocí tupého plastového navlékače. Úkolem bylo navlékat korálky střídavě podle velikosti korálku (větší, menší korálek) s cílem vytvořit vlastní náhrdelník. Barunka takto rozvíjela jemnou motoriku, ale i hmatové a zrakové vnímání.

Hrubá motorika

Rozvoj hrubé motoriky byl u Barunky posílen pomocí kolektivní hry „*na bílého ptáčka*“ (Juklíčková–Krestovská, 1989), která byla aplikována podle pohybového obsahu k zvládnutí skoku snožmo z místa s dosahem na předmět. Děti se postaví do kruhu. Ve středu kruhu stojí paní učitelka s prutem, na kterém je zavěšená vlašťovka a paní učitelka krouží prutem nad hlavami dětí. Barunka vyskakuje snožmo tak, aby se rukama dotkla vlašťovky. Hra se hraje 5–7 minut. Při krouživém pohybu vlašťovky paní učitelka vlašťovku snižuje nebo zvyšuje podle výšky ostatních dětí. Pomocí této hry byla u Barunky rozvíjena pružnost odrazu, měkký doskok a postřeh i svižná reakce na zrakový podnět.

Během tělovýchovné řízené činnosti „*Podlézaná*“ (Juklíčková–Krestovská, 1989) byla s Barunkou rozvíjena obratnost, reakce na signál pomocí umístění židliček na ploše, které jsou od sebe postaveny v určité vzdálenosti dle délky plochy. Cílem činnosti bylo po zaznění zvukového signálu podlézat židličky tak, aby se Barunka pod židličkami nedotýkala svým tělem židliček. Pohybová činnost byla opakována 4krát po sobě. Zařazeny byly také cviky s míčem, který Barunka vhadzovala do látkového terče. Smyslem bylo správné vhození míče do otvoru v látkovém terči. Barunka posílila a rozvíjela obratnost, pohotovostní reakci, úchop míče prsty.

Grafomotorika

Barunka rozvíjela grafomotoriku dle pracovních listů, kde spojovala vodorovnou čarou vítr, který dofoukl ke znázorněnému stromu s jablíčky. Dále Barunka napodobovala dle předlohy tiskací velká písmena obtahováním za pomoci štětce namočeného v temperové barvě a kresbou na tvrdý papír. Důraz byl kladen na správný úchop štětce a udržení pozornosti zvládnout tahy k nápodobě tiskacího písma. K rozvoji byla zařazena výchovně vzdělávací činnost zaměřená na přicházející čas vánoc, kde Barunka kreslila postavu panenky, kterou si od Ježíška moc přála. Barunka pracovala u stolečku vedle ostatních klidných dětí ve třídě. Cílem kresby bylo, aby si Barunka uvědomila, že postava panenky má základní části těla s představou umístění očí, nosu a úst v obličejové části kresby.

7. Sebeobsluha

Sebeobsluha byla rozvíjena dle upevnění pravidel zásad při správném stolování, zejména v chování při stolování, vědět, na co a jak používat lžíci a příbor. Důraz byl u Barunky kladen na správný úchop lžice i příboru a jeho smysl využití. Dále také na zvládnutí odnosu talíře, skleničky a příboru na určené odkladové místo. Barunka byla během dne vedena k nácvičku samostatnosti při oblékání a svlékání oblečení, včetně uložení si svého oblečení po sobě společně s kolektivem třídy. Při převracení oblečení Barunka rozvíjela sebeobslužnou činnost, ale i jemnou motoriku.

Důsledně nastaveným přístupem bylo dosaženo zautomatizování hygienických návyků cílených k správnému použití toalety a umývárny společně s použitím mýdla a uvědoměním si vhodného a bezpečného chování v umývárně, kterému se Barunka učila pomocí rozmístěných piktogramů na stěnách umývárny a toalety, které znázorňují, co dělat a jak se chovat při základní hygieně během řízeného režimu dne v mateřské škole.

Výchovně vzdělávací činnosti dle obsahu učiva IVP: školní rok 2019/2020

Janička

V měsíci říjnu, listopadu, prosinci a lednu byly výchovně vzdělávací činnosti pro Janičku zaměřeny v souladu s názvy, které vychází ze vzdělávacího obsahu ŠVP v daném výzkumném období. Září a říjen: „*Barvy podzimu*“, listopad a prosinec: „*Kouzelné svátky*“, leden a únor: „*Sněhová peřina*“.

1. Komunikace

Z důvodu zlepšení a posílení komunikační úrovně byly pro Janičku zvoleny a aplikovány uvedené výchovně vzdělávací řízené činnosti:

Janička rozvíjela komunikaci formou hry, která byla zvolena s pomocí využití metody augmentativního a alternativního komunikačního systému. Paní učitelka vysvětlila Janičce pracovní činnost, kdy si Janička vyrobila společně s Barunkou a Aničkou rodinné album. Sestry si tak mohly společně povídat, popisovat a poznávat členy rodiny a zároveň slovně formulovat společné zážitky dle fotografií, dle míst, které

jako rodina navštívili. Janička si společně s Barunkou a Aničkou za pomoci asistentky pedagoga a dohledu paní učitelky vyrobily zážitkové fotoalbum, kde vlepovaly rodinné fotografie do leporela složeného z barevného tvrdého papíru. Janička popisovala a komentovala, co a kdo je na fotografii. Zároveň vyjadřovala svoje myšlenky, ukazovala jednotlivé členy rodiny, které jsou v leporelu vyobrazeny. Janička společně se svými sestrami procvičovaly a rozvíjely verbální komunikaci, zrakovou orientaci a vyjadřovaly svoje myšlenky. U dívek bylo posíleno i vnímání.

Další řízenou činností byla zvolená slova na téma zima. Paní učitelka vysvětlila, že řekne Janičce čtyři slova: **sněhulák** – každé slovo bude nahrazeno gestem pomocí znázornění – tedy: zvedneme obě paže, zápěstí a dlaněmi obkresluje tahy sněhové koule od zdola směrem nahoru; **vánoční stromček**: zvedneme obě paže, které spojíme směrem nad hlavou tak, aby byla znázorněna stříška, **sněží**: obě paže zvedneme nad hlavu, rozpohybujeme prsty, kterými znázorňujeme padající sněh, **vrána**: zvolíme postoj do předklonu, obě paže zvedneme za zády k utvoření křídel. Tato slova střídavě vyslovujeme s důrazným hlasovým zřetelem. Po vyslovení zvoleného slova gestem napodobujeme určené slovo a zároveň kontrolujeme správnost nápodoby slova. Janička procvičila verbální komunikaci při opakování a vyslovení zvolených slov na základě pohybových gest a zároveň byla posílena její soustředěnost a hrubá motorika.

2. Sociální chování

Janička společně s kolektivem třídy navštívila plánované divadelní představení v Horních Počernicích. Paní učitelka vybrala pohádku se zimní tematikou „*Zimní příběh včelích medvídků*“. Před odjezdem autobusem do divadla z mateřské školy byla Janičce a ostatním dětem vysvětlena stručná, ale podnětná pravidla o bezpečném a vhodném chování při výletu a v prostoru divadla. Divadelní představení probíhalo s hudebním doprovodem. Janička byla zapojena při představení na výzvu herců, kteří vybrané děti vyzvali na pódium. Janičce byl navržen úkol přivolat meluzínu pomocí zaříkávadla „*meluzíno, pojď mezi nás, už jsme tu*“. Janička byla zapojena do společné kulturní akce třídy, kde bylo posíleno uvědomění si pravidel chování, Janička tak rozvíjela sociální chování ve společnosti s obrovskou zodpovědností k sobě samé i k ostatním dětem.

3. Logopedie

Logopedické cvičení bylo s Janičkou uskutečňováno nejprve pomocí cviků k posílení a procvičení mluvidel, nejprve uvolňovacími cviky před zrcadlem, dále nácvikem úsměvu, špulení rtů, vyplazováním jazyka, kroužením jazyka kolem horní a dolní čelisti a bubláním vody brčkem do kelímku. Následně dle logopedických pracovních listů Janička procvičovala fixaci hlásek podle obrázků zvířátek. Janičce byly kladeny otázky a uváděny nápovědy: „*Jak dělá kravička? - Bú. Kočička? - Mňau. Pejsek? - Haf, haf. Had? - Ssssss. Vrána? - Krá, krá. Slepíčka? - Kokodák.*“ Další cvičení bylo zaměřeno dle doporučení klinického logopeda na výslovnost souhlásky „f“. Janičce byl nabídnut balonek, který samostatně nafukovala a vydávala zvuk souhlásky: *ff, ff, ff, ff, ff*. Janička potom opakovala slova zprvu odděleně: *ba-f, pa-f, ha-f, pi-f, pa-f, hou-f*. Potom se snažila vyslovovat celá slova: *baf, paf, haf, pif, paf, houf*. Následně dle předložené vizualizace na obrázcích Janička vyslovovala slova: *fikus, fik, filé, hafá, houfy, Filip, fáma, fagot, ofina, foto, fotit, pofouká*. Při logopedickém cvičení je vždy dbáno na motivaci. Janičky byla motivována při snaze procvičování a soustředění obrázkovou samolepkou.

4. Smyslová výchova

Zrakové vnímání bylo u Janičky rozvíjeno pomocí pracovních listů, kde měla rozpoznat správné varianty dle zadaného úkolu. Na prvním pracovním listě Janička pozorovala obrázek, kde je znázorněna ohrada s lesními zvířaty, mezi nimiž jsou znázorněny předměty, které do ohrady s lesními zvířaty nepatří. Úkolem Janičky bylo zakroužkovat ty předměty, které k lesním zvířatům do ohrady nepatří. Janičce bylo vysvětleno, že pokud budou předměty v kroužku, tak nebudou lesním zvířatům v ohradce vadit.

Janička dále rozvíjela zrakové vnímání podle předloženého obrázku, kde byly znázorněny postavičky ve skupince. Pod skupinovými obrázky byly znázorněny postavičky s totožnou postavičkou ve skupinovém obrázku, ale každá postavička byla znázorněna jako stínový obrázek. Janička označovala do barevného kroužku ty postavičky, které byly stejné svým obrysem, jako stínová postavička.

Na základě uvedených pracovních činností bylo u Janičky rozvíjeno a posilováno zrakové vnímání na základě pozorování dle vizualizace zvolených pracovních listů. U této pracovní činnosti bylo u Janičky sledováno správné soustředění na spojení oka a ruky, které je pro ni důležité při psaní.

Hmatové vnímání bylo s Janičkou procvičováno a rozvíjeno v rámci výtvarné výchovy při výrobě sněhuláka. Cílem bylo vyrobit sněhuláka pomocí kuliček z natrhaného papíru. Papír Janička natrhala a následně umačkala z natrhaných kousků kuličky, kterými vyplňovala předlohu obrysů tvaru sněhuláka na tvrdém modrém papíru. Hmatové vnímání dále Janička rozvíjela pomocí hry. Do látkového pytlíku byly vloženy různé předměty (míček, autíčko, lžíce, tužka, štětec, mistička, rukavice). Janička poznávala předměty na základě hmatu i podle hmatového vnímání tvaru předmětu. Prostřednictvím výtvarné činnosti a formou hry rozvíjela hmatové vnímání včetně posílení jemné motoriky.

5. Abstraktně vizuální myšlení

Na magnetické tabuli byla připevněna tabulka, na které byly znázorněny obrázky ptáčků a v každém políčku byl uveden různý počet ptáčků v početní řadě od 1 do 6. Úkolem Janičky bylo přiřadit správný počet magnetických puntíků dle správného počtu ptáčků a následně si Janička procvičila znázornění počtu množství ptáčků pomocí ukazování na prstech. Dalším čerpáním z této pracovní činnosti bylo určování barev magnetických puntíků.

V rámci rozvíjení abstraktně vizuálního myšlení bylo na stůl před Janičku umístěno 5 panenek různých velikostí a 5 různých velikostí šatiček pro vybrané panenky. Janička měla správně na stole seřadit panenky dle velikosti a zároveň vybrat správnou velikost šatů dle délky panenky. Po splnění zadaného úkolu byly panenky rozmístěny pod, před, na, za a vedle stolu. Janička na základě otázky „*Kde se nachází panenka?*“ určovala správnou polohu.

6. Pohybová výchova

Jemná motorika

V rámci rozvíjení jemné motoriky bylo s Janičkou použito prstové uvolňovací cvičení, protřepávání všech prstů na levé a pravé ruce. Kladení jednotlivých prstů levé a pravé ruky na stůl při znázorňování hry na klavír, pomocí znázorňování prskavky protřepávání zápěstí, dlaní a prstů nad hlavou. Dále byla pro Janičku zvolena pracovní činnost, při které vkládala papírové karty do obálek, tak aby byla příslušná karta umístěna do správné obálky podle své velikosti.

Janička dále rozvíjela jemnou motoriku manipulací se stavebnicí, kde napojovala plastové tyčky pomocí plastových spojových částic ve tvaru kříže a zároveň mohla dle křížového tvaru napojovat tyčky v různých směrech, z kterých vytvářela obrazce dle obrázkové předlohy určené ke hře se stavebnicí. Janička tak rozvíjela nejen jemnou motoriku, ale také hmatové vnímání, abstraktně vizuální myšlení, zrakové vnímání a soustředěnost při zadané pracovní činnosti. Při této činnosti si Janička vytvořila domeček, který si v rámci motivace umístila s dobrým pocitem v rámci společné výstavy na stolečku.

Hrubá motorika

Při tělovýchovné činnosti byla v tělocvičně rozmístěna lavička, po které Janička chodila s látkovým míčkem umístěným na hlavě. Míček byl vyplněn pískem. Janička musela udržovat vhodnou rovnováhu svého těla při chůzi po lavičce. Po splnění úkolu Janička prolézala v látkovém tunelu, za kterým byl umístěn lanový chodníček, který pomocí vhodné koordinace těla Janička přecházela.

Janička si také v rámci rozvoje hrubé motoriky osvojovala pohybové hry s dalším dítětem, kde se učila hodů, chytání a postřehu.

Grafomotorika

Procvičování grafomotoriky s Janičkou probíhalo za pomoci grafomotorických pracovních listů, podle kterých Janička rozvíjela nejen správný úchop tužky a pastelek, ale také posilovala vnímání zadaného úkolu včetně udržení pozornosti.

Janičce byl nabídnut pracovní grafomotorický list, na kterém byl zobrazen jehličnatý strom. Na jeho horní větvi byly znázorněny vedle sebe dva tvary svislých oválů, které svým tvarem napodobovaly tvar šišek. Úkolem Janičky bylo každý ovál opakovaně obtáhnout tužkou. Zpočátku Janička kreslila větší ovály dle předlohy a následovně tvar zmenšovala. Při další činnosti Janička hledala cestu medvídkovi z bludiště ven. Bludiště bylo znázorněno spirálou a Janička měla nejprve názorně prstem projíždět vhodnou variantu cesty ven, potom projíždět spirálu tužkou přímo po předkreslené stopě, která sloužila Janičce jako dráha. Janička posilovala grafomotoriku, zároveň ale také koordinaci a odhad.

7. Sebeobsluha

Sebeobsluha byla rozvíjena podle třídních pravidel vhodného chování, které je zaměřeno především na dodržování zásad při správném stolování. Nacvičuje se, jak držet a používat lžici i příbor. Důraz byl u Janičky kladen na správný úchop lžice i příboru. Dále také zvládnutí odnést si po sobě talíř, skleničku a příbor. Janička byla v průběhu dne vedena k nácviku samostatnosti při oblékání a svlékání oblečení, včetně uložení si svého oblečení na příslušné místo označené svou obrázkovou značkou. Při ukládání oblečení Janička rozvíjela sebeobslužnou činnost, ale i jemnou motoriku.

V rámci sebeobslužné činnosti se Janička učila zautomatizování hygienických návyků cílených na správné použití toalety a umývárny včetně použití mýdla. Janička byla vedena tak, aby pochopila vhodné chování a bezpečnost v umývárně, a to pomocí rozmístěných piktogramů na stěnách umývárny a toalety, které znázorňují, jak využívat denní hygienu během řízeného režimu dne v mateřské škole.

Výchovně vzdělávací činnosti dle obsahu učiva IVP: školní rok 2019/2020

Anička

V měsíci říjnu, listopadu, prosinci a lednu byly výchovně vzdělávací činnosti pro Aničku zaměřeny v souladu s názvy, které vychází ze vzdělávacího obsahu ŠVP v daném výzkumném období. Září a říjen: „*Barvy podzimu*“, listopad a prosinec: „*Kouzelné svátky*“, leden a únor: „*Sněhová peřina*“.

1. Komunikace

U Aničky byla rozvíjena verbální komunikace prostřednictvím obrázkového příběhu k tématu „Ježek“, který paní učitelka vyprávěla a současně ukazovala děj příběhu na obrázkových kartách. Před zahájením tématu motivovala paní učitelka Aničku jednoduchou hádankou: „*Kabátek má pichlavý, schovává se do trávy. Kdo je to?*“ Úkolem Aničky bylo odpovídat na otázky kladené paní učitelkou. Otázky pro Aničku byly sestaveny na základě vyprávění a obrázkové dějové předlohy: *Jak vypadá ježek?, Čím se ježek brání před nebezpečím?, Jsou na obrázku i jiná zvířátka?, Jak se zvířátka připravují na zimu?, Která zvířátka na obrázku zalézají v zimě do pelišku?, Patří k nim i ježek?, Jakou barvu má ježek? Spočítej zvířátka na obrázku.* Anička rozvíjela dle příběhu a jejího popisu vyjadřovací schopnosti i schopnost vyjádřit svůj vjem. Anička si také rozšiřovala základní informace o životě živočichů podle obrázkové vizualizace.

Následovala hra „*na vlka*“. Paní učitelka nasadila na hlavu Aničce královskou korunu a požádala Aničku, aby si prohlédla velkou barevnou obrazovou plochu rozprostřenou na koberci. Na obrázkové ploše byl vyobrazen vlk v roli krále s královskou korunou na hlavě a ostatní zvířátka, která vlkovi přinášejí dárky. Aniččiným úkolem bylo pojmenovat názvy zvířátek, sdělit, co dělají zvířátka, aby mu udělala radost. Aničce byla položena také otázka: „*Co bys chtěla dělat ty, až budeš velká?*“ Anička hovořila a popisovala děj a své myšlenky paní učitelce na základě obrázku a po splnění úkolu Anička předala královskou korunu dalšímu spolužákovi dle svého libovolného výběru. Cílem tohoto cvičení bylo rozvíjení a posílení slovního vyjadřování, rozšíření znalostí, posílení vnímání, zapojení zrakového a sluchového vnímání a zároveň rozvoj sociálního chování při práci s kolektivem třídy.

2. Sociální chování

V rámci nadcházejícího času Vánoc paní učitelka seznámila děti s tím, že si budou společně zdobit třídu, neboť se blížila vánoční besídka pro jejich rodiče. Anička dostala krabici, kde byly uloženy vánoční ozdoby. Paní učitelka poprosila Aničku o vzájemnou spolupráci při podávání ozdob a rozmísťování vánočních předmětů. Anička tak spolupracovala s paní učitelkou, zapojovala se do kolektivu při výzdobě třídy, rozvíjela své sociální chování, učila se vztahu vzájemnosti, komunikovala

s ostatními, posilovala hmatové vnímání, zrak i jemnou motoriku. Ke zpříjemnění kolektivní a psychické atmosféry paní učitelka přehrávala vánoční koledy na CD přehrávači. Ve třídě bylo navozeno přátelské klima, které vedlo k radosti práce Aničky s ostatními dětmi.

3. Logopedie

Rozvíjení logopedické činnosti u Aničky bylo zaměřeno dle cílených pokynů klinického logopeda k danému problému dyslalie. Nejprve byla s Aničkou procvičena mluvidla před zrcadlem: špulení rtů, široký úsměv, vysouvání a zasouvání jazyka, vysouvání jazyka ven k levému a pravému koutku, doteky jazyka před horní a dolní čelist, bublání brčkem do kelímku s vodou, foukání brčkem s uvedením papírové housenky do pohybu. Následovalo třízení obrázkových kartiček podle zadání: vytříd' všechny rostliny, vytříd' všechny zvířátka, vytříd' všechny osoby. Urči barvy rostlin na kartičce, jaké dělají zvířátka zvuky? Co je to za osobu na kartičce – pojmenuj?

V rámci logopedického procvičování Anička rozvíjela správnou výslovnost, která vedla k odstraňování potíží u výslovnosti souhlásky „m“. Anička nejprve vyslovovala samohlásku „á“. Anička měla široce otevřená ústa: *á, á, á, á, á, á*. Potom měla Anička ústa sevřená a znovu vyslovovala samohlásku „a“. Ozývá se zvuk podobný souhlásce „m“. Anička tento cvik několikrát opakovala. Dále vyslovovala slabiky: *má, má, má, ma, ma, ma, mé, mé, mé, me, me, me, mí, mí, mí, mi, mó, mó, mó, mo, mo, mo, mů, mů, mů, mu, mu, mu, mou, mou, mou*. Anička vyslovovala také slova: *máma, maže, mela, mech, mot, mouka, míchá, mísa, Míla, Míša, doma, sama, tam, dám, vám, nám, mám, kámen, téma, domů*. Anička dále tvořila krátké věty: *Míla mele. Máma má maso. Milan je doma. Koza mečí, mé, mé, mé. Máme malou Míšu. Při logopedickém cvičení je vždy u Aničky kladen důraz na celkové uvolnění a správnost výslovnosti. Logopedické nácviky jsou rozvíjeny i v domácím prostředí po dohodě s rodiči.*

4. Smyslová výchova

Anička rozvíjela zrakové vnímání pomocí puzzle, které skládala dle jednotlivých dílů, které do sebe patří. Aničce byl nejprve předložen obrázek k prohlédnutí, jak by měl vypadat. Anička pomocí skládání obrázkového puzzle procvičovala zrakové

vnímání, zároveň i jemnou motoriku včetně představivosti. Další hra byla zaměřena na zimní sporty. Anička měla za úkol správně přiřadit příslušné díly dle plánu znázorněného zimního sportu a položit jeho název vedle správného obrázku. Vybraná hra posilovala a zdokonalovala kognitivní a intelektuální vývoj, zrakové vnímání, paměť, pozornost a stimulaci představivosti.

Hmatové vnímání Anička rozvíjela pomocí řízené činnosti při práci s modelínou. Anička modelovala postavu (lyžaře), kterému tvarovala hlavu, tělo, horní a dolní končetiny a lyže. Lyžařské hůlky Anička vystříhla podle předlohy z tvrdého papíru. Anička rozvíjela hmatové vnímání společně s jemnou motorikou. V rámci tématu zimních sportů trénovala hmatové vnímání prostřednictvím nácvičného panelu, kde zapínala knoflíky, zipy a učila se zavazovat tkaničky, které jsou důležitou součástí při oblékání zimního oblečení.

5. Abstraktně vizuální myšlení

Ve třídě byl vystaven ozdobený vánoční stromeček. Anička si pozorně vánoční stromeček prohlédla. Potom paní učitelka Aničce položila otázku: „*Aničko, rozpoznáš z vánočních ozdob nějaký geometrický tvar, který znáš?*“ Anička ukazuje a odpovídá. Poté tvary ozdob Anička položila na stůl, společně s paní učitelkou spočítala, kolik se jich na stole nacházelo, zároveň se tak učila pomocí vizuální názornosti číselnou řadu. Na závěr si jednotlivé geometrické tvary Anička pod vedením paní učitelky nakreslila do čtyř okének na papíře a určila polohu geometrických tvarů v jednotlivých okénkách: nahoře, dole, vlevo, vpravo. Anička si tak uvědomovala správnost směrů a polohy umístění geometrických tvarů.

6. Pohybová výchova

Jemná motorika

Anička rozvíjela jemnou motoriku při výtvarné činnosti vystřihováním a nalepením obrázku hlavy veselého čertíka na skleničku. Při řízené výtvarné činnosti byl kladen důraz na správný úchop nůžek při vystřihování předlohy. Anička byla také zapojena při práci s keramickou hmotou, kde s dopomocí tvarovala vánoční kometu, kterou po vypálení v troubě na keramiku potřela zlatou barvou. Anička tímto způsobem

zlepšovala jemnou motoriku, hmatové vnímání i pozornost. Motivací pro Aničku byla vlastní výroba vánočního dárku určeného pro rodiče.

Hrubá motorika

Hrubá motorika byla u Aničky rozvíjena v rámci tělesné výchovy formou hry zaměřené na cvičení obratnosti dle říkanky „*O rybce*“ (Jukličková–Krestovská, 1989). Anička běžela s dětmi v mírném předklonu po tělocvičně, pažemi napodobovala plavecké pohyby. V druhé fázi říkanky následoval výskok, leh na záda, připažení, úklony trupu vlevo a vpravo v lehu, dále dle říkanky střídavě leh vznesmo a sed do předklonu, leh, přednožení, hmity nohama, na slovo „*spadla*“ skok do stoje. Paní učitelka dbala zejména o správné provádění cviků. Nejprve se cvičilo v pozvolném tempu, postupně se tempo zvyšovalo. Říkanou lze využít i při pobytu venku.

Grafomotorika

Grafomotorika byla u Aničky zdokonalována pomocí předložení pracovního listu, kde byly znázorněny křížené přerušované svislé a vodorovné čáry. Ty Anička obtahovala, dále po obtažení křížených svislých a vodorovných přerušovaných čar překreslovala tvar vzniklé sněhové vločky na spodní část pracovního listu. Anička rozvíjela grafomotoriku s důrazem na správný úchop tužky, správné držení těla, sklon hlavy a soustředěnost při zadaném úkolu.

Na dalším pracovním listě se učila střídat šikmé čáry v různých velikostech dle předkreslené plné a přerušované předlohy podzimních listů. Cílem bylo dodržovat správný směr šikmých čar na obrázku. Při grafomotorických cvičeních byly dodržovány relaxační přestávky s posilující motivací. Odměnou za dokončený úkol bylo získání plastové figurky dle vlastního výběru.

7. Sebeobsluha

Sebeobsluha byla posilována s důrazem na pochopení a uvědomění si, jak se vhodně chovat při stolování, jaké jsou zásady. Bylo procvičováno, jak správně držet a používat příbory. Důslednost byla u Aničky věnována správnému úchopu lžice i dalšího příboru. Dále také zvládnutí přinést a odnést si po sobě talíř, skleničku a příbor. Anička byla v průběhu dne vedena k nácviku samostatnosti při oblékání a svlékání oblečení v třídní šatně. Anička byla požádána paní učitelkou k uložení svého

oblečení na příslušné místo označené svou obrázkovou značkou. Při ukládání oblečení Anička se učila sebeobsluže, procvičovala ale také jemnou motoriku. Zároveň bylo posilováno sociální chování mezi ostatními dětmi.

Při sebeobslužné činnosti byla Anička vedena k zautomatizování hygienických návyků při vhodném a bezpečném použití toalety a umývárny včetně použití mýdla. Anička se učila bezpečnému chování v umýárně za pomoci rozmístěných piktogramů na stěnách, které znázorňují, jak využívat denní hygienu během řízeného režimu dne v mateřské škole.

6.6 Zhodnocení výsledků výzkumného šetření

V rámci praktické části bakalářské práce proběhlo výzkumné šetření při výchovně vzdělávacím procesu podle zaměření jednotlivých oblastí navrženého obsahu učiva v rámci individuálního vzdělávacího plánu. Navržené oblasti a aplikované obsahy učiva byly sestaveny na základě stanovené diagnózy LMP a doporučení pedagogicko-psychologického odborného vyšetření PPP a dalších doporučení SPC, kde byly tři vybrané dívky vyšetřeny, diagnostikovány a nadále sledovány. Obsah učiva pro školní rok 2019/2020 byl navržen ve spolupráci s odbornými pracovníky SPC, rodiči, třídním pedagogem a asistentkou pedagoga tak, aby činnosti z individuálního vzdělávacího plánu rozvíjely a vzdělávaly stanovené dívky a vedly je k posunu. V průběhu výzkumného šetření metodou pozorování při výchovně vzdělávacím procesu byly výsledky prováděných činností zaznamenávány v podobě písemných poznámek, ze kterých bylo čerpáno při zhodnocení posunu dívek ve stanoveném výzkumném období dle obsahu učiva vycházejícího z individuálního vzdělávacího plánu v rámci inkluze.

Zhodnocení dle individuálního vzdělávacího plánu určeného pro školní rok 2019/2020.

Vzhledem ke stanovenému rozsahu určeného pro výzkumné období autorka vycházela u zhodnocení v průběhu výzkumného šetření dle individuálního vzdělávacího plánu podle časového harmonogramu výzkumu od 10/2019 do 01/2020 a dospěla k těmto závěrům.

Barunka, Janička, Anička

Barunka:

1. Komunikace

V oblasti komunikace byla Barunka rozvíjena a vzdělávána při řízených výchovně vzdělávacích činnostech v komunitním kruhu, který byl tematicky pojmenován „*Do školky na dvorku přišel podzim*“. Barunka zlepšovala verbální komunikaci, vnímání, práci s textem a porozumění při poslechu čteného textu. Barunka poslouchala čtený text se zájmem, aktivně si prohlížela obrázky k textu, které jí svou názorností pomáhaly k jednoduché formulaci odpovědi. Následně při řízené hře na „*Podzimního skřítko*“ Barunka projevila zájem o roli skřítko, ale sklízet do košíčku vhodné ovoce vydržela pouze malou chvíli a odbíhala od hry. Po krátké pauze se Barunka snažila opětovně do hry zapojit, ale na kladené otázky již neměla zájem odpovídat a odpovídala pouze z části. Barunka byla se také učila vhodně oblékat v chladném počasí. Tuto činnost zvládla velmi uspokojivě ve spolupráci s ostatními dětmi. V oblasti komunikace byl zaznamenán mírný pokrok v postupném odbourávání komunikačního bloku. Přínosem bylo také zlepšení porozumění a vytváření pojmů, které vedlo k pozvolnému posunu verbálního porozumění.

2. Sociální chování

V rámci rozvíjení sociálního chování byla Barunka zapojena při nácviu a ztvárnění pohádkového příběhu s doprovodem hudby. Aktivitu prováděla s velmi kladným a radostným přístupem, ale při další aktivitě kolektivního úklidu hraček do příslušných krabic byla činnost dokončena pouze s pobízením a dopomocí asistentky pedagoga. Barunka upřednostňovala více vlastní hru s hračkou než uklízení na určená místa. K dokončení úkolu byla Barunka obrázkovou odměnou ve formě samolepky. Sociální chování je u Barunky zapotřebí neustále rozvíjet s důrazem na pochopení vzájemnosti a sounáležitosti kolektivu třídy.

3. Logopedie

Barunka je v péči klinického logopeda a logopedické nácviky jsou zacíleny a postupy dodržovány v souladu s jeho doporučením dle pracovních listů. S Barunkou byly provedeny před zahájením práce s logopedickými pracovními listy cviky na uvolnění mluvidel, které jí pomáhají zlepšit soustředěnost na následující činnosti. Barunka s radostí prováděla oromotorické nácviky, nácviky byly motivovány hrou s využitím bublifuku, ze kterého mohla Barunka vyfukovat bubliny. Logopedická cvičení Barunka plní zodpovědně v klidové zóně, aby měla osobní prostor k lepší koncentraci vnímání. Barunku logopedická cvičení baví, včetně popisků dle obrázků. U Barunky byl zaznamenán pozvolný posun, který bude při důslednosti a trvalosti procvičování stále zlepšován.

4. Smyslová výchova

Vzhledem k cílenému rozvoji zrakového, hmatového a sluchového vnímání byla Barunka vedena také v prostředí kolektivu třídy prostřednictvím výchovně vzdělávacích her, které Barunce pomáhaly v posílení zraku pozorováním předmětů, u kterých mohla na základě vizualizace a ohmatání předmětu určovat tvary, barvy a velikosti. Pro Barunku je důležité si jednotlivé předměty osahat, a to pro rychlejší pochopení a určení jejich tvaru, zároveň se prostřednictvím hmatu Barunka lépe koncentruje při plnění zadaného úkolu. Ke zhodnocení rozvoje sluchové percepce byla použita reprodukce jednotlivých zvuků v určité intenzitě, kterou Barunka odhadovala dle vzdálenosti, směru a zdroje produkovaného zvuku. Ozvučení vedlo také k rozpoznání zvuku dle druhu zvířat v souvislosti s týdenním tématem „*Zvířátka v lese*“.

5. Abstraktně vizuální myšlení

V rámci výchovně vzdělávací činnosti Barunka rozpoznávala předložené geometrické tvary, které se učila pojmenovat a skládat k posílení a rozvoji abstraktního uvažování. Vzhledem k rychlejší unavitelnosti Barunky byla použita motivace v podobě obrázkového razítka se zvířátkem. Barunka s vědomím odměny za splněné úkoly projevila zájem při dalších navržených činnostech, a to při určování správných

protikladů, které vkládala pomocí obrázků do vhodně zvolených políček k danému ročnímu období. Úkol z větší části zvládla včetně pojmenování ročního období. Barunka potřebovala větší časový prostor pro zpracování vlastní úvahy s dopomocí stručného vysvětlení požadavku. Logické uvažování Barunka procvičovala určováním správného počtu velkých barevných plastových magnetů připevněných na magnetickou tabuli. Barunka na základě vizualizace s delším časovým intervalem určila z šesti čísel čtyři správně, chybná dvě čísla společně s dopomocí opravila tak, aby souhlasil požadovaný počet připevněných magnetů k správnému názornému číslu.

6. Pohybová výchova

Jemná motorika

Barunka jemnou motoriku zdokonalovala výrobou přáníčka s vánoční s tematikou. Úkolem Barunky bylo nůžkami vystříhnout obrázky a nalepit je na tvrdý papír. Barunka zvládla úkol s nadšením, neboť dárek byl zároveň překvapením pro její rodiče. Barunce byl při řízené pracovní činnosti opakovaně opravován úchop nůžek s přiblížením směru vedoucímu ke správnému nástřihu obrázku. Činnost Barunka pomalu a v klidu dokončila. Zajímavá byla i činnost navlékání korálek na provázek pomocí tupého plastového navlékače, kterého se Barunka ujala na začátku s nadšením a smíchem, ale za krátkou chvíli nedokázala Barunka zvládnout psychické rozladění, které vzniklo z důvodu nepochopení požadavku střídání většího a menšího korálku po sobě. Barunka zaujala odmítavý až nervózní postoj k této činnosti a z tohoto důvodu úkol nedokázala dokončit.

Hrubá motorika

V rámci tělovýchovné činnosti byla zvolena kolektivní hra „*na bílého ptáčka*“. Požadavkem bylo obsáhnout skok z místa s dosahem na předmět, při postoji v kruhu, kde nad hlavou kroužil prut, na kterém byla zavěšená vlašťovka. Prut byl následně snižován a zvyšován podle výšky ostatních dětí. Barunka úkol dobře zvládla s plynulým odrazem a dobrou zrakovou reakcí na podnět v časovém intervalu 5–7 minut. Barunka zvládla i hru na „*podlézanou*“, kde zlepšovala obratnost a reakci na signál. Smyslem hry bylo zvládnutí podlézání pod židličkami, tak aby se jich nedotýkala svým tělem. Barunka činnost dokončila uspokojivě, ale v pomalejším tempu a s přestávkou. Dále

Barunka zlepšovala obratnost a správný úchop míče, také jeho vhazování do otvoru v látkovém terči. Barunka tento úkol zvládla, ale bylo znatelné zhoršené a neobratné uchopení míče, který Barunce mezi prsty proklouzával. Je tedy nutný dlouhodobější nácvik.

Grafomotorika

Grafomotorika byla s Barunkou rozvíjena na základě pracovních grafomotorických listů. Smyslem úkolu bylo tužkou znázornit spoje vodorovnou čarou a dále podle předlohy napodobovat velká tiskací písmena obtahováním za pomoci štětce a temperové barvy na tvrdý papír. Barunka první úkol zvládla s opakovaným vysvětlením, ale nápodobu tiskacích písmen nezvládla v důsledku špatného nerovnoměrného tahu štětcem, přesto činnost dokončila s dopomocí asistentky pedagoga. Při činnosti zaměřené na přicházející čas Vánoc Barunka zvládla se zaujetím u stolečku nakreslit panenku, kterou si přeje dostat k Vánocům. Po delší úvaze Barunka dokreslila umístění očí, nosu i úst nestejně, ale s velkým úsilím.

7. Sebeobsluha

Barunka se učila vhodnému chování u stolování, správnému použití a úchopu příboru a samostatnosti při odnášení nádobí po sobě. Barunka se snažila v klidném tempu vše dobře zvládnout. Při nácviku oblékání a svlékání v šatně Barunka projevuje vzdor a vztek, protože vyžaduje více dopomoci než ostatní děti, a to v Barunce probouzí vznětlivé chování s projevy vzdoru. Po důsledném a trpělivém nácviku se v průběhu sledovaného období způsob svlékání a oblékání výrazně zlepšil. V rámci dodržování hygienických návyků Barunka s pomocí piktogramů zvládá také hygienické samoobslužné postupy velmi dobře.

Janička:

1. Komunikace

Janička rozvíjela komunikaci pomocí metody augmentativního a alternativního komunikačního systému při vlastní tvorbě rodinného zážitkového alba. Na tvorbě alba

spolupracovala společně se sestrami. Při jeho tvorbě Janička popisovala a pojmenovávala osoby včetně toho, co a kdo je ještě na fotografii a co je to za místo. Vytvářela si tak myšlenky, které vyjadřovala verbálně, zároveň posilovala a rozvíjela vnímání. V další řízené činnosti podle určených vyjmenovaných slov nahrazovala Janička vybraná slova gesty. Po vyslovení slova předvedeného gestem Janička zlepšovala soustředěnost, ale i hrubou motoriku. Janičku vybraná činnost velmi bavila a dokončila cvičení téměř samostatně bez obtíží.

2. Sociální chování

Janička se zúčastnila společného výletu a návštěvy divadelního představení v Horních Počernicích „*Zimní příběh včelích medvídků*“. Nejprve byla poučena o vhodném a bezpečném chování při cestě a návštěvě divadla. Během představení byla Janička prostřednictvím herců zapojena do děje pohádky, kde aktivně s velkým nadšením a bez ostychu spolupracovala. Rozvíjela tak sociální chování v rámci společné kulturní akce třídy a posilovala i zodpovědnost k sobě samé i k ostatním dětem.

3. Logopedie

Logopedické cvičení Janička začínala vhodnými cviky vedoucími k uvolňování mluvidel a lepší soustředěnosti při logopedických nácvicích. Janička dle spolupráce a doporučení klinického logopeda procvičovala fixaci hlásek podle obrázků, které jsou zaměřeny k odstranění dyslalie. Smyslem cvičení bylo zdokonalování výslovnosti souhlásky „f“ pomocí balonku, následně byly vysloveny Janičkou souhlásky, potom oddělená slova a dále dle obrázkové vizualizace celá slova. Logopedická cvičení Janičku baví, ráda spolupracuje a na základě motivace obrázkové samolepky je spolupráce hodnocena úspěšně.

4. Smyslová výchova

Zrakové vnímání bylo u Janičky procvičováno pozorováním obrázkových předloh na pracovním listě, kde jsou znázorněna lesní zvířata v ohradě spolu s předměty, které do ohrady nepatří. Janička zcela zakroužkovala správně ty předměty, které do ohrady k zvířatům nepatří. Následně Janička rozlišovala obrysy dle příslušné stínové postavičky. Tento úkol dělal zpočátku Janičce problémy, ale po názorné ukázce a zopakování a ujasnění postupu Janička úkol zvládla.

Hmatové vnímání u Janičky bylo podpořeno ve výtvarné výchově výrobou sněhuláka natrhaným papírem, z kterého Janička umačkávala prsty, papírové kuličky, které vlepovala do předlohy obrysů sněhuláka. Výtvarnou činnost zvládla bez obtíží a s veselou náladou. Hmatové vnímání aktivně rozvíjela vkládáním rukou do látkového pytlíku, kde hmatem rozpoznávala jednoduché předměty (míček, autíčko, mistička, tužka, štětec, rukavice). Janička většinu předmětů rozpoznala, pouze u rukavice měla problém s pojmenováním. Janička formou her rozvíjela oblast hmatového vnímání, ale i jemnou motoriku.

5. Abstraktně vizuální myšlení

Janička plnila úkol k procvičení číselné řady 1-6 přiřazením správného počtu magnetických puntíků do tabulky, kde byl znázorněn stanovený počet ptáčků. Následně si Janička procvičila znázornění počtu ptáčků nejen pomocí přiřazených magnetek, ale i na prstech. Janička tento úkol zvládala s dopomocí z důvodu náhlé únavy. Úkol dokončila s využitím relaxační pauzy. Janička rozvíjela abstraktně vizuální myšlení podle pěti libovolných panenek, které měla seřadit dle správné velikosti, zároveň měla určit vhodnou variantu velikosti šatů podle velikosti panenky. Janička tento úkol zvládla v plynulém myšlenkovém tempu. Posledním úkolem bylo určit rozmístění panenek podle místa, kde se panenka nachází - před, pod, na, za a vedle stolu. Potíže činilo Janičce umístění polohy vedle a za. Janičce bylo opakovaně předvedeno pomocí panenky určování polohy. Janička si sama chtěla úkol zopakovat, z čehož je zřejmá snaha aktivního porozumění a zájmu o vybranou činnost.

6. Pohybová výchova

Jemnou motoriku procvičovala Janička prstovým uvolňovacím cvičením a nápodobou hry na klavír, protřepáním obou rukou, dlaní a prstů při zvedání nad hlavu - nápodoba prskavky, vkládáním karet podle velikosti do obálky. Prstové cviky Janička prováděla správně, větší problém nastal při vkládání kartiček do papírové obálky, kam Janička mylně zasouvala rozměrově větší kartičku, než byla velikost papírové obálky. U této činnosti Janička projevovala velkou netrpělivost a odmítala úkol dokončit. U činnosti, při které manipulovala se stavebnicí, kde napojovala plastové tyčky na křížové spojnice do různých směrů dle obrázkové předlohy, vydržela Janička udržet pozornost po celou dobu řízené činnosti. Janička si s pocitem vnitřního naplnění vytvořila samostatně domeček, který byl vystaven na stolek ve třídě.

Hrubá motorika

Hrubá motorika byla s Janičkou zdokonalována při tělovýchovné činnosti, kde Janička rozvíjela koordinaci svého těla chůzí po lavičce s látkovým míčkem umístěným na hlavě a musela tak udržovat svou rovnováhu. Na to navazovala další disciplína, tedy prolézání látkovým tunelem a po lanovém chodníčku. Janička disciplínu chůze s míčkem na hlavě opakovala dvakrát, prolézání v látkovém tunelu splnila bez problému, avšak chůzí po lanovém chodníčku splnila s dopomocí a se zájmem disciplínu dokončit. Hrubá motorika byla zlepšována míčovou hrou s druhým dítětem. Hra je vhodná pro rozvoj postřehu a učení se hodů i chytání míče. Úkol byl splněn po několikátém opakování s velkým úsilím.

Grafomotorika

Při práci s grafomotorickými listy se Janička učila dle předlohy kreslit svislé ovály, které napodobovaly šišky na stromě. Janička zprvu obtahovala ovál velmi rychle a nepřesně, po opravení správného úchopu tužky se Janičce dařilo přesněji ovály obtáhnout, ale i nakreslit vedle sebe. Podobu zmenšeného oválu potřebovala Janička kreslit s dopomocí. Janičce výrazně pomáhaly při kresbě oválu znázorněné přerušované čáry. Zadaný úkol v pomalejším tempu zvládla dokončit. Velmi ji bavilo hledání cesty ven z bludiště ve tvaru spirály, kde projevila výraznou snaživost dostat medvídka správnou cestou ven z bludiště. Janička našla cestu ven obtahováním různých variant

cest prstem po dráze spirály. Zdokonalovala si tak nejen grafomotoriku, ale i koordinaci a odhad.

7. Sebeobsluha

V rámci sebeobslužné činnosti se Janička učila vhodnému chování při stolování dle pokynů a napodobování sebeobslužné činnosti, které pozorovala u ostatních dětí. Dále se učila samostatnému svlékání a oblékání před pobytem venku, nejprve s dopomocí asistentky pedagoga, potom se ale snažila zvládnout svlékání a oblékání samostatně včetně uložení svých věcí na určené místo dle své obrázkové značky. Janička také plně pochopila význam osobních hygienických návyků, které se učila podle piktogramů umístěných na toaletě a v umývárně.

Anička:

1. Komunikace

Anička byla vzdělávána a rozvíjena ve verbální komunikaci pomocí vyprávěného příběhu „Ježek“, a to také s vizualizací příběhu dle obrázkových karet, které zobrazovaly vyprávěný děj. Anička odpovídala na kladené otázky: *1. Jak vypadá ježek? 2. Čím se ježek brání před nebezpečím? 3. Jsou na obrázku i jiná zvířata? 4. Jak se zvířátka připravují na zimu? 5. Která zvířátka na obrázku zalézají do pelíšku? 6. Patří k nim i ježek? 7. Jakou barvu má ježek? 8. Spočítej zvířátka na obrázku.* Anička dokázala samostatně odpovídat pomocí ukazování a vyjádřením v jednoduchých větách pouze na otázky č. 1, 2, 3, 7, 8. U otázky č. 4 a č. 5 měla problém s porozuměním. Na otázku č. 7 nedokázala odpovědět vůbec. Během další řízené činnosti formou hry „na vlka“ Anička dokázala bez problému dle obrázkové plochy snadno pojmenovat názvy zvířat, sdělit, co zvířátka dělají, aby vlkovi udělala radost, ale na otázku, co bude dělat ona, až budeš velká, reagovala s výbuchem smíchu a po následném zklidnění emocí se začala znovu do hovoru zapojovat.

2. Sociální chování

Vzhledem k přicházejícímu vánočnímu času byla Anička zapojena do kolektivní práce pomoci vyzdobit třídu vánočními okrasnými předměty. Ve třídě byla po celou dobu činnosti příjemná atmosféra, která podporovala Aničku i ostatní děti v poklidném tempu pracovat na výzdobě. Děti společně s Aničkou pozpěvovaly vánoční koledy, které paní učitelka pouštěla z přehrávače. Anička úkol splnila s velkou ochotou v dobré a poklidné náladě.

3. Logopedie

Anička logopedická cvičení prováděla s paní učitelkou na základě doporučení klinického logopeda, kterého se sestrami navštěvuje. Anička vždy před zahájením logopedických nácviků procvičuje mluvidla, většinou před zrcadlem. S Aničkou bylo prováděno: špulení rtů, široký úsměv, vysouvání a zasouvání jazyka, doteky jazyku, posouvání před dolní a horní čelist, bublání brčkem do kelímku s vodou, foukání brčkem k rozpohybování papírové housenky. Anička cviky prováděla ráda a bez problémů. Následné cvičení bylo zaměřeno na vytřídění a rozpoznávání odlišnosti zvířat a osob, které Anička pojmenovávala a určovala barvy, zároveň napodobovala zvuky zvířat podle obrázku. Aničce se tato činnost líbila, plně se zaujetím spolupracovala. Při nacvičování správné výslovnosti zaměřené na souhlásku „m“ se u Aničky začalo pozvolna projevovat celkové náhlé emoční rozladění. Anička zvládla logopedické cvičení pouze do úrovně výslovnosti slabik „*má, má, ma, ma, mé, mé, me, me, mí, mí, mi*“, další spolupráce musela být přerušena z důvodu celkového emočního rozladění. Následovala relaxační chvílka v hrací zóně, která Aničce pomohla k celkovému odreagování. Cvičení bylo dokončeno pozvolna v průběhu týdne. Anička následně začala zvládat jednodušší slovní tvoření vět. „*Máma má maso.*“ „*Míla mele.*“ „*Milan je doma.*“ „*Máme doma malou Míšu.*“

4. Smyslová výchova

V rámci rozvoje zrakového a hmatového vnímání Anička plnila vybrané činnosti - skládání k sobě patřících jednotlivých dílků puzzle podle předem prohlédnutého

obrázku. Anička složila obrázek správně během 10 minut. Při této činnosti byla plně soustředěná. Dále Anička přiřazovala příslušné díly dle plánu znázorněného zimního sportu, který pokládala vedle obrázku. Vybrané hry rozvíjely Aniččino zrakové i hmatové vnímání včetně posílení celkového vnímání. Anička přiřazení správných dílků zvládla velmi dobře, avšak při práci s modelínou se jí nedařilo vymodelovat postavu lyžaře, špatně odhadla velikost horních a dolních končetin, tělo a hlavu vymodelovala bez problému, ostatní části těla pak s pomocí v delším časovém intervalu. Lyže z tvrdého papíru Anička vystříhla až po několikeré výzvě. V závěru měla ze svého výrobku radost. S Aničkou bylo během pracovní činnosti provedeno několik uvolňujících prstových cviků. Aničku plně zaujala rozvojová nácvičná činnost prostřednictvím nácvičného panelu, kde zapínala knoflíky a zipy s velkou snahou, ale u zavazování tkaniček Anička pro nesoustředěnost vyplynulé z neúspěšných pokusů činnost odmítala.

5. Abstraktně vizuální myšlení

V rámci vánoční výzdoby ve třídě se Anička učila rozpoznávat a určovat geometrické tvary vánočních ozdob na stromečku. Největším problémem bylo určení a pojmenování trojúhelníku, který znázorňoval plochý tvar zvonečku. Aničce bylo vše opakovaně vysvětleno s možností ohmatání tvarů ozdob, které následně Anička spočítala a vytřídila podle druhu a počtu bez problému. Na závěr si Anička zopakovala umístění jednotlivých geometrických tvarů: nahoře, dole, vlevo, vpravo. Anička měla problém s určováním polohy správného směru pravé a levé strany.

6. Pohybová výchova

Jemná motorika

V rámci výtvarné činnosti Anička vystříhovala a lepila na skleničku papírovou hlavu čertíka. Anička vystříhnutí hlavy čertíka zvládla, ale úchop byl neustále opravován. Anička byla zapojena do práce s keramickou hmotou, kde tvarovala vánoční kometu, která byla následně paní učitelkou vypálena v keramické troubě a Anička vánoční kometu natřela zlatou barvou. Tvarování keramické hmoty Aničku bavilo, tvar

zvládla vymodelovat s pomocí plastového dlátka. Anička projevila radost z dokončené práce.

Hrubá motorika

Rozvíjení hrubé motoriky bylo prováděno při tělovýchovné činnosti formou hry, která byla zaměřena na obratnost podle říkanky „*O rybce*“. Anička běhala po tělocvičně v předklonu, pažemi napodobovala plavecké pohyby. Říkanka byla rozfázována tak, aby Anička mohla reagovat na povel k provedení cviku dle říkanky. Na povel slova „*spadla*“ provedla Anička skok do stoje. Anička cvičila zpočátku v pomalém tempu, aby jednotlivé cviky byly prováděny správně s důrazem na plynulost a dotažení. Anička úkol zvládala střídavě správně, a to z důvodu špatného zapamatování jednotlivých cvičebních fází jdoucích po sobě. Cvičební činnost dokončila, ale po 10 minutách začala z tělocvičny odcházet a poposedávat na hracím koberci.

Grafomotorika

Anička překreslovala dle předlohy v podobě přerušovaných čar sněhové vločky. Řízená činnost sloužila k nácvičení kreslení křížených svislých a vodorovných čar. Důraz byl kladen na správný úchop tužky a vhodné pozice sedu, polohy loktů a sklonu hlavy při práci. Anička úkol pečlivě zvládla pouze do poloviny. Druhá část úkolu byla dokončena následující den, v kterém se iniciativně zapojila do nového pracovního grafomotorického listu, kde opakovaně střídala kreslení šikmých čar dle obrázku ve správném směru. Odměnou pro Aničku za její snaživost a ochotu k práci bylo získání plastové figurky podle vlastního výběru.

7. Sebeobsluha

Rozvíjení sebeobslužné činnosti bylo směřováno na samostatné používání lžice a příboru včetně slušného chování. Anička byla při stolování ukázněná a snaživá. Sebeobsluhu zvládla samostatně. Při převlékání oděvů v šatně vyžadovala dopomoc pouze při zavazování tkaniček. Zapínání zipu a knoflíků včetně ukládání oděvu na své určené místo splnila zcela samostatně. V rámci sebeobslužné činnosti Anička s pomocí názorných piktogramů umístěných na stěnách umývárny a toalety dokáže všechny hygienické činnosti zvládnout samostatně. Potřebný dohled potřebuje pouze při mytí

rukou po toaletě z důvodu svádění cákat vodu na podlahu a občasné hry s mýdlem. Dohled je dodržován i z důvodu bezpečnosti z uklouznutí po podlahové krytině umývárny.

7 DÍLČÍ ZÁVĚRY A DOPORUČENÍ

Vývoj dítěte s lehkým mentálním postižením je ovlivněn osobnostními specifiky, která se mohou projevovat u každého dítěte s LMP v různé míře a pořadí, nebo se některá specifika u dětí s LMP nemusí vůbec vyskytovat. U LMP se objevují také strukturální vývojové změny kvalitativního charakteru, proto je potřeba si uvědomit, že při výchovně vzdělávacím inkluzivním procesu se vychází ze stanovisek, které určí a doporučí odborní pracovníci speciálně pedagogického centra. U dětí s LMP je doporučováno rozvíjení a posilování dovedností a jednotlivých schopností systematickým procvičováním při řízených činnostech, které jsou koncipovány tak, aby se tyto děti rozvíjely i motivovaly k celkovému posunu.

Výzkumné šetření probíhalo po dobu 4 měsíců a bylo zaměřeno na rozvoj a jeho přínos při výchovně vzdělávacím inkluzivním procesu u tří vybraných dětí s LMP. Při práci s dětmi byl ve sledovaném období brán zřetel na doporučení PPP a SPC. Vybrané děti s LMP byly v průběhu výzkumného šetření pozorovány při vzdělávání a aplikování navržených výchovně vzdělávacích činností vycházejících ze stanoveného individuálního vzdělávacího plánu, který byl svým obsahem učiva zaměřen na rozvoj a posílení doporučených oblastí, které bylo dle vyšetření a závěrů SPC nutno rozvíjet. Na konci výzkumného období byly vyhodnoceny jednotlivé činnosti a případný posun vybraných dětí s LMP. Z hodnocení výsledků výzkumu je zřejmé, že došlo k cílenému posunu znalostí a dovedností ve všech navržených oblastech na základě soustavného a důsledného procvičování formou motivačních výchovně vzdělávacích řízených činností, vycházejících z individuálního vzdělávacího plánu. Výraznější pokroky bylo možné sledovat v oblasti komunikace, kde byla u dívek soustavně rozvíjena verbální komunikace prostřednictvím nejprve poslechu čteného textu, následně popisováním děje pomocí obrázků. U dívek byla použita také metoda augmentativního a alternativního komunikačního systému, prostřednictvím něhož dívky rozvíjely svou verbální komunikaci, ale i vnímání při tvorbě rodinného zážitkového fotoalba, kde popisovaly členy rodiny a zároveň si utvářely myšlenky, neboť musely popisovat místa a děje z fotografií. Dívky pracovaly i s gesty, která nahrazovala vysvětlená slova a prostřednictvím mimiky. Tato řízená činnost dívky velmi bavila. Každá navržená řízená činnost byla vždy dívkám předem vysvětlena. Výraznější pokroky byly sledovány v oblasti pohybu, do kterého byly dívky zapojeny v rámci tělovýchovy formou kolektivních her společně s využitím tělocvičného náčiní. Dívky se tak zdokonalovaly nejen v oblasti hrubé motoriky, ale i v oblasti sociálního chování v rámci kolektivních pohybových činností.

V rozvoji smyslového vnímání byl zaznamenán mírnější posun, a to v oblastech hmatového, zrakového a sluchového vnímání. Důvodem bylo zhoršené soustředění, které občasně vedlo k únavě dívek. Důraz byl vždy kladen na ohmatání pracovních předmětů, přímé pozorování předmětů, práci s předměty i různorodým materiálem. Při rozvoji sluchové percepce bylo využito ozvučných her s reprodukcí jednotlivých zvuků v určité intenzitě, vzdálenosti, směru a zdroje produkovaného zvuku. Oblast jemné motoriky a grafomotoriky byla zhodnocena o něco lépe než výše uvedené hodnocení smyslového vnímání, a to především pro zvýšený zájem o výtvarnou činnost i projevenou radost z tvořivosti. Grafomotorické pracovní listy byly občas dokončeny až následující den, ale se znatelným posunem v nácviku malování čar různými směry, včetně zlepšení správného úchopu tužky.

Logopedická oblast byla rozvíjena soustavně s lehkým posunem potvrzeným následně klinickým logopedem. Nejsložitější bylo pro dívky abstraktně vizuální myšlení, kde byla sledována slabší logičnost a oslabená schopnost představy v samostatné úvaze při práci s číselnou řadou.

V rámci sebeobslužné činnosti se všechny tři dívky dostatečně posunuly téměř k plné aktivní samostatnosti bez větších problémů.

Na základě dosažených výsledků u pozorovaných dětí lze konstatovat, že při výchovně vzdělávacím procesu u dětí s LMP dle stanoveného IVP je celkový rozvoj reálný a pro dívky velmi přínosný. Vybrané dívky projevovaly aktivní zájem i snahu pracovat podle navržených výchovně vzdělávacích činností. Zkoumaný vzorek měl poskytnout informace ke zhodnocení výsledků inkluzivního vzdělávání u vybraných dětí v konkrétní MŠ Čelákovice, nicméně je malý na to, aby výsledky šetření mohly být více zobecněny.

Na základě získaných zkušeností lze však přesto ostatním pedagogům doporučit, aby při čerpání z navržených výchovně vzdělávacích činností vždy aplikovali tyto činnosti prostřednictvím názornosti, konkretizací k danému úkolu, trpělivě a často opakovali zadání, podávali jasné a srozumitelné instrukce, při neúspěchu činnost rozfázovali, střídali činnosti a především aktivně děti motivovali. Jak již bylo řečeno, záměrem výzkumu bylo zjistit, zda lze u dětí s lehkým mentálním postižením při výchovně vzdělávacím procesu v rámci inkluze dosáhnout posunu. Pokud pedagog přistupuje k dětem s lehkým mentálním postižením pozitivně, vstřícně, empaticky, trpělivě s cílem pomáhat, rozvíjet a vzdělávat, bude takto inkluze plnit svůj význam vzhledem k požadavkům trendů moderního vzdělávání současné doby.

ZÁVĚR

Téma bakalářské práce bylo vybráno na základě osobních poznatků získaných v zaměstnání při výchovně vzdělávacím procesu u dětí s lehkým mentálním postižením v rámci inkluze v předškolním zařízení v obci Čelákovice. V současné době naše společnost vnímá inkluzi velmi odlišně, především pro nedostatek informací a odtud pramenících obav, zda je možné děti s lehkým mentálním postižením vzdělávat společně s intaktními spolužáky. Každý pedagog si musí plně uvědomit, že děti s lehkým mentálním postižením je potřeba vnímat specificky, protože práva na rozvoj a vzdělávání mají děti s tímto znevýhodněním stejná jako všechny intaktní děti.

Bakalářská práce popisuje a zpřehledňuje pojem mentální postižení, kde je zároveň uvedena charakteristika dítěte s lehkým mentálním postižením v rámci jeho specifických projevů vycházejících z tohoto stupně postižení a popsány pedagogické zásady při vzdělávacích činnostech v mateřské škole včetně legislativy, která s inkluzí úzce souvisí. Dodržování správného pedagogického přístupu při výchovně vzdělávacím procesu u dítěte s lehkým mentálním postižením vede k posunu v celkovém posílení kognitivních funkcí i rozvoji jeho osobnosti. Nejdůležitějším pilířem v životě dítěte je rodina, která zastává velmi významnou úlohu při zvolení vhodného výchovného stylu, který vede k úspěšné socializaci a následnému osobnímu rozvoji dítěte s lehkým mentálním postižením. Rodina je nezbytnou součástí při spolupráci s pedagogy v rámci výchovně vzdělávacího procesu a plnohodnotně se podílí na jeho cílech při rozvoji dítěte dle stanovených postupů vycházejících z možností inkluzivního vzdělávání v předškolním zařízení.

Praktická část bakalářské práce se zabývá sledováním přínosu při výchovně vzdělávacím inkluzivním procesu u vybraných dětí s lehkým mentálním postižením. Výzkum byl zaměřen na zmapování úrovně rozvoje schopností s aplikací navržených pedagogických činností vycházejících dle stanoveného individuálního vzdělávacího plánu u vybraných dětí na začátku a na konci sledovaného období. U těchto dětí je nutné zmínit, že při jejich výchově a vzdělávání v předškolním zařízení v obci Čelákovice jsou inkluzivní přístupy vnímány a praktikovány s přesvědčením, že děti s LMP jsou vzdělávací a mohou se tak účastnit všech aktivit jako intaktní děti, což výrazně obohacuje a rozvíjí jejich znalosti i dovednosti v životě. Po ukončení a zhodnocení výzkumu bylo dosaženo všech stanovených cílů.

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

Seznam použitých českých zdrojů

BARTOŇOVÁ, M. a M. VÍTKOVÁ, 2010. *Inkluzivní vzdělávání v podmínkách současné české školy*. Brno: Masarykova univerzita. ISBN 978-80-210-5383-0.

BAZALOVÁ, B., 2014. *Dítě s mentálním postižením a podpora jeho vývoje*. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0693-4.

BEČVÁŘOVÁ, Z., 2010. *Kvalita, strategie a efektivita v řízení mateřské školy*. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-221-8.

BITTMANOVÁ, L. a kol., 2019. *Speciálně-pedagogické minimum pro učitele: Co dělat, když do třídy přijde žák se speciálně vzdělávacími potřebami*. Praha: Pasparta. ISBN 978-80-8829-014-8.

BOHÁČOVÁ, J. et al., 2019. *Školní zralost a dítě s SVP: v praxi mateřské školy*. Praha: Raabe. ISBN 978-80-7496-422-0.

ČADILOVÁ, V. a Z. ŽAMPACHOVÁ, 2008. *Strukturované učení*. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-475-5.

ČERNÁ, M., a kol., 2008. *Česká psychopedie*. Praha: Karolinum. ISBN 978-80-246-1565-3.

FITZNERNÁ, I., 2010. *Máme dítě s handicapem*. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-663-6.

GAVORA, P., 2010. *Úvod do světa pedagogického výzkumu*. Brno: Paido. ISBN 978-80-7315-185-0.

HÁJKOVÁ, V. a I. STRNADOVÁ, 2010. *Inkluzivní vzdělávání*. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-3070-7.

CHUDÝ, Š., 2004. *Základy společenských věd pro pomáhající profese*. Zlín: Univerzita Tomáše Bati. ISBN 80-7318-176-2.

Interní dokumenty, MŠ Čelákovice, 2019.

JUKLÍČKOVÁ-KRESTOVSKÁ, Z. a kol., 1989. *Pohybové hry dětí předškolního věku*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství. 310 s. ISBN 978-88-0042-4497-2.

KLENKOVÁ, J. a M. VÍTKOVÁ, et al., 2011. *Inkluzivní vzdělávání se zřetelem na věkové skupiny a druhy postižení*. Brno: Masarykova univerzita. ISBN 978-80-210-5731-9.

KNEDLÍKOVÁ, J., 2016. *Předškolák se speciálně vzdělávacími potřebami*. Praha: Raabe. ISBN 978-80-7496-271-4.

- LECHTA, V., 2010. *Základy inkluzivní pedagogiky: dítě s postižením, narušením a ohrožením ve škole*. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-679-7.
- MATĚJÍČEK, Z., 2017. *Rodiče a děti*. Praha: Vyšehrad. ISBN 978-80-7429-797-7.
- MAZÁNKOVÁ, M., 2018. *Inkluze v mateřské škole: děti s PAS, ADHD a handicapem*. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-1365-9.
- MICHALÍK, J., a kol., 2011. *Zdravotní postižení a pomáhající profese*. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-859-3.
- OPATŘILOVÁ, D., 2006. *Pedagogicko–psychologické poradenství a integrace v ranném a předškolním věku u dětí se speciálně vzdělávacími potřebami*. Brno: Masarykova univerzita. ISBN 80-210-3977-9.
- PIPEKOVÁ, J., a kol., 1998. *Kapitoly ze speciální pedagogiky*. Brno: Paido. ISBN 80-85931-65-6.
- RVP PV, úplné znění k 1. lednu 2018, MŠMT, 2018.
- SLOWÍK, J., 2007. *Speciální pedagogika*. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-1733-3.
- SVOBODOVÁ, E., 2010. *Vzdělávání v mateřské škole: Školní a třídní vzdělávací program*. Praha: Portál, ISBN 978-80-7367-774-9.
- Školní vzdělávací program „Umění, sport a svět kolem nás“ s prvky regionální výchovy*. MŠ Čelákovice, příspěvková organizace
- ŠVARCOVÁ, I., 2011. *Mentální retardace*. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-889-0.
- TEPLÁ, M. a H. ŠMEJKALOVÁ, 2010. *Základní informace k zajišťování asistenta pedagoga do třídy, v níž je vzděláván žák nebo žáci se zdravotním postižením*. Praha: Institut pedagogicko–psychologického poradenství ČR, školské poradenské zařízení a zařízení pro další vzdělávání pedagogických pracovníků. ISBN 978-80-86856-66-7.
- UZLOVÁ, I., 2010. *Asistence lidem s postižením a znevýhodněním*. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-764-0.
- VALENTA, M. a kol., 2003. *Přehled speciální pedagogiky a školská integrace*. Olomouc: Univerzita Palackého. ISBN 80-244-0698-5.
- VALENTA, M. a kol., 2015. *Katalog podpůrných opatření: pro žáky s potřebou podpory ve vzdělávání z důvodu mentálního postižení nebo oslabení kognitivního výkonu*. Olomouc: Univerzita Palackého. 238 s. ISBN 978-80-224.
- VALENTA, M., a kol., 2018. *Mentální postižení*. Praha: Grada. ISBN 978-80-271-0378-2.

Seznam použitých zahraničních zdrojů

LUCKASSON et al., 2002. *What Is Mental Retardation? Ideas for an Evolving Disability in the 21 st Century.*

Seznam použitých internetových zdrojů

Nářízení vlády č. 222/2010 Sb. *Zákony pro lidi* [online]. 2019. [cit. 2019-11-12]
Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2010-222>

Statistika školství. Výkaznictví společného vzdělávání. *Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy* [online]. 2019. [cit. 2019-11-03] Dostupné z:
<http://www.msmt/vzdelavani/skolstvi-v-cr/statistika-skolstvi/vykaznictvi-spolocene-vzdelavani>

Školství v ČR. Strategie vzdělávání politiky 2020. *Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy* [online]. 2019. [cit. 2019-11-12] Dostupné z:
<http://msmt.cz/vzdelavani/skolstvi-v-cr/strategie-vzdelavani-politiky-2020-1>

Vyhlášky ke školskému zákonu. *Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy* [online]. 2019. [cit. 2019-11-20] Dostupné z: <http://msmt.cz/dokumenty-3/vyhlasaky-ke-skolskemu-zakonu>

SEZNAM ZKRATEK

AAK – augmentativní a alternativní komunikační systém

AAMR – American Association for Mental Retardation (Americká asociace pro osoby s mentálním postižením)

ČR – Česká republika

IQ – inteligenční kvocient

IVP – individuální vzdělávací plán

LMP – lehké mentální postižení

MKN – Mezinárodní klasifikace nemocí

MŠ – mateřská škola

MŠMT – Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy

NAUTIS – Národní ústav pro autismus

OSN – United Nations (Mezinárodní organizace spojených národů)

PPP – pedagogicko–psychologická poradna

RVP PV – Rámcový vzdělávací program předškolního vzdělávání

SPC – speciálně pedagogické centrum

SRP – středisko rané péče

SVP – speciálně vzdělávací potřeby

ŠVP PV – Školní vzdělávací program předškolního vzdělávání

WHO – World Health Organization (Světová zdravotnická organizace)

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha A – Praktické ukázky

Příloha A – Praktické ukázky

Obrázek 1: Kreslení sluníčka

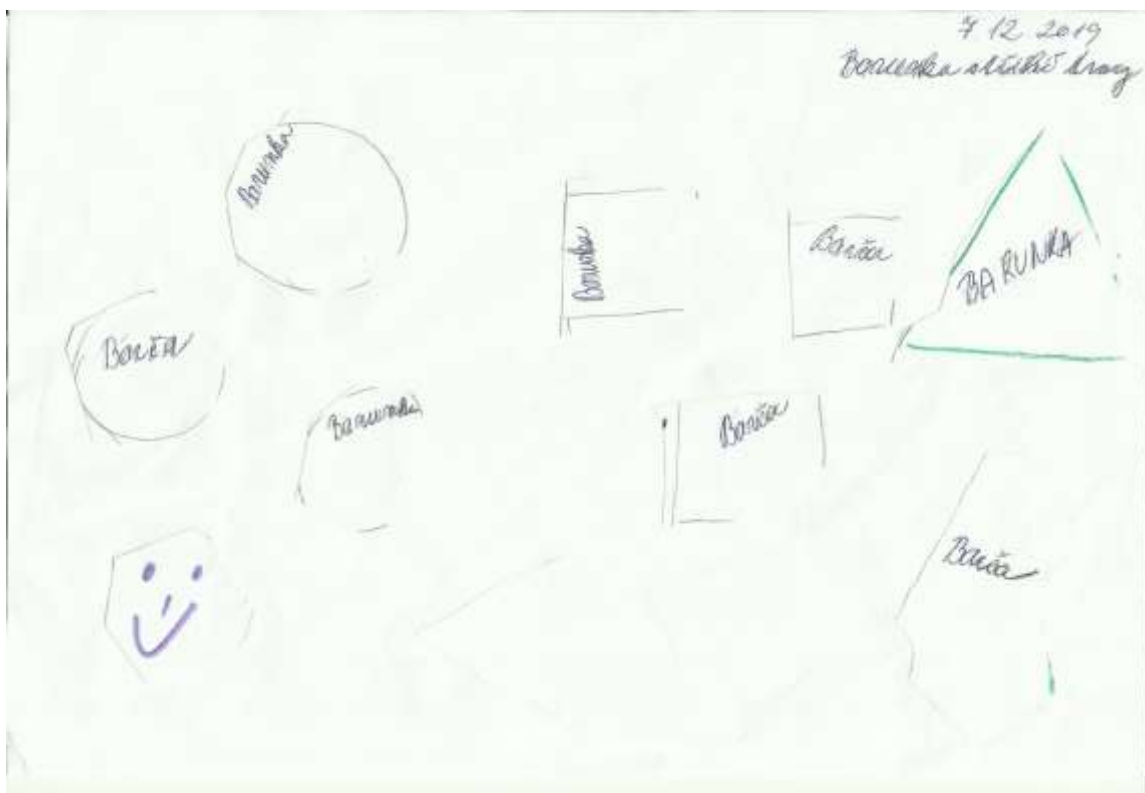
Zdroj: autorka práce, vlastní zpracování (2019)

Obrázek 2: Výtvarná činnost, mísa s ovocem

Zdroj: autorka práce, vlastní zpracování (2019)

Obrázek 3: Stříhání geometrických tvarů

Zdroj: autorka práce, vlastní zpracování (2019)

BIBLIOGRAFICKÉ ÚDAJE

Jméno autora: Denisa Mrázová

Obor: Speciální pedagogika – vychovatelství

Forma studia: kombinovaná

Název práce: Vzdělávání osob s lehkým mentálním postižením v předškolním věku v obci Čelákovice

Rok: 2020

Počet stran v textu bez příloh: 80

Celkový počet stran příloh: 2

Počet titulů českých použitých zdrojů: 31

Počet titulů zahraničních použitých zdrojů: 1

Počet internetových zdrojů: 4

Vedoucí práce: Mgr. Lukáš Stárek, Ph.D.